

ЕКОЛОГІЯ
ПРАВО ЛЮДИНА

Популярний коментар до Закону України
«Про інтегроване запобігання та
контроль промислового забруднення»

**ПОПУЛЯРНИЙ КОМЕНТАР
ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ІНТЕГРОВАНЕ ЗАПОБІГАННЯ
ТА КОНТРОЛЬ ПРОМИСЛОВОГО
ЗАБРУДНЕННЯ»**

Львів • 2025
Компанія «Манускрипт»

АВТОРИ:

Єлизавета Алексєєва (підрозділ 1.3, розділ 2,
підрозділи 3.1–3.5, розділи 4–8, підрозділи 9.2, 9.3),
Ольга Мелень-Забрамна (підрозділи 1.1, 1.2),
Юлія Францішкевич-Вирста (підрозділи 3.6, 9.1)

За загальною редакцією *Олени Кравченко, Єлизавети Алексєєвої*
Технічний редактор *Олена Кравченко*

П 57 Популярний коментар до Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» / Є. Алексєєва та інші [за заг. ред. О. Кравченко, Є. Алексєєвої]. Львів : Компанія «Манускрипт», 2025. 76 с.

ISBN 978-617-8364-27-4

Видання покликане роз'яснити широкій аудиторії основні положення Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення», який запроваджує в Україні інтегрований підхід до регулювання промислових викидів, що базується на найкращих доступних технологіях та методах управління. Видання призначене насамперед для операторів установок, органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості, які планують брати участь у процедурах видачі інтегрованого довкілцевого дозволу та контролю за експлуатацією установок, що працюватимуть на підставі такого дозволу.

УДК 349.6:628.5

© МБО «Екологія – Право – Людина», 2025 «Популярний коментар до Закону України “Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення”». Всі права застережені. Вітається широке використання матеріалів. При будь-якому використанні видання «Популярний коментар до Закону України “Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення”» посилання на джерело є обов'язковим. Матеріали видання не можуть бути використані з ціллю отримання прибутку загалом чи частково у жодній формі, в електронному чи друкованому варіанті, у тому числі — у вигляді фотокопії.

ISBN 978-617-8364-27-4

Список скорочень

BREF — Best Available Techniques (BAT) reference documents

EU-BRITE — The European Bureau for Research on Industrial Transformation and Emissions

European IPPC Bureau — European Integrated Pollution Prevention and Control Bureau

ГДВ — гранично допустимі викиди

ЄК — Європейська комісія

ЄС — Європейський Союз

ІДД — інтегрований довкіллевий дозвіл

КМУ — Кабінет Міністрів України

НДТМ — найкращі доступні технології та методи управління

ОБСЕ — Організація з безпеки і співробітництва в Європі

ОДА — обласні державні (військові) адміністрації

Зміст

Вступ	7
1. Інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення	8
1.1. Історія розвитку інтегрованого підходу	8
1.2. Найкращі доступні технології та методи управління: природа та процедура визначення	12
1.3. Впровадження понять НДТМ та висновки НДТМ у правове поле України	16
2. Інтегрований довікіллевий дозвіл в Україні: природа і сфера застосування	20
2.1. Єдиний дозвіл замість трьох	20
2.2. Строк дії ІДД (внесення змін, дозвіл «на смерть»)	21
2.3. Види діяльності та установки	23
3. Процедура видачі ІДД в Україні	25
3.1. Попередній розгляд	25
3.2. Громадське обговорення	27
3.3. Консультації із компетентними органами	28
3.4. Узгоджувальна нарада	30
3.5. Видача ІДД та відмова у його видачі	32
3.6. Єдиний державний реєстр інтегрованих довікіллевих дозволів	33
4. Умови ІДД	36
4.1. Основні обов'язки оператора під час експлуатації установки	36
4.2. Умови ІДД та підстави для їхнього визначення	37
4.3. Гранично допустимі викиди	39
4.4. Відступ	41

5. Інші обов'язки оператора під час експлуатації установки	44
5.1. Аварії та порушення робочого стану установки	44
5.2. Моніторинг викидів	45
5.3. Моніторинг забруднення земель та підземних вод	46
5.4. Дотримання умов ІДД та обов'язки в разі порушення умов	47
5.5. Звітування операторів установок	48
6. Припинення експлуатації установки та усунення забруднення	50
6.1. Базовий звіт та оцінка стану забруднення	50
6.2. Обов'язки з усунення забруднення промислового майданчика	51
7. Особливості державного контролю за дотриманням умов ІДД	53
7.1. Регулярні перевірки	53
7.2. Нерегулярні перевірки	55
8. Відповідальність за порушення	58
9. Відкликання, визнання недійсним та оскарження ІДД	59
9.1. Підстави та порядок відкликання ІДД	59
9.2. Визнання ІДД недійсним	62
9.3. Адміністративне та судове оскарження ІДД	63
Перелік видів діяльності, провадження яких вимагає отримання інтегрованого дозволу	65
Перелік нормативно-правових актів, прийнятих (або таких, що розробляються) на виконання Закону	73

Вступ

Україна дуже довго транспонувала вимоги Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди. З 2014 року, коли держава взяла на себе таке зобов'язання, у Верховній Раді України реєстрували, знімали з розгляду та відхиляли не один і не два законопроекти, покликані впровадити в Україні інтегрований підхід до регулювання промислових викидів, який базується на використанні найкращих доступних технологій та методів управління. Лише влітку 2024 року нарешті було прийнято Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення».

Окрім політичних та економічних міркувань, процес цей був тривалий і з огляду на ширину сфери охоплення та глибину і складність правового регулювання, яке переносилося у національну систему, сформовану на подекуди відмінних принципах і засадах. Сьогодні — в час, коли закон прийнятий, але ще не набрав чинності, і поки розробляються необхідні підзаконні нормативно-правові акти та електронний реєстр — у суб'єктів регулювання та і в суспільстві виникає безліч питань щодо суті і змісту нововведень. Пригадуючи вдячність читачів від опублікованого нами колись Популярного коментаря до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», ми вирішили повторити цей досвід. Пропонуємо вашій увазі популярний коментар до Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення», у якому ми намагаємося мовою доступнішою, ніж мова законодавця, роз'яснити положення цього непересічного закону, який має потенціал суттєво знизити викиди від найбільших промислових забруднювачів і тим самим покращити стан довкілля і нашого з вами здоров'я.

Інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення

1.1. Історія розвитку інтегрованого підходу

На початку 70-х в країнах Європи та США виникають ідеї про те, що забруднення не можна оцінювати лише за впливом на один показник (елемент) довкілля — воду, повітря чи землю. Процес промислового забруднення довкілля і контролю такого забруднення є досить складним, і забруднення різних елементів довкілля слід розглядати у взаємозв'язку, адже різні елементи довкілля є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Це зрозуміли і урядові органи різних країн, і міжнародні організації, в результаті чого почалося обговорення інших підходів до регулювання забруднення довкілля від великих промислових об'єктів та контролю за ним.

Бували випадки, що посилений екологічний контроль за забрудненням одного елемента довкілля призводив до збільшення забруднення іншого елемента довкілля, контроль за яким є слабшим чи відсутнім. У 1976 році Королівська комісія із забруднення довкілля (Велика Британія) рекомендувала, щоб забруднення спрямовувалося на той елемент довкілля, де буде спричинятися найменша шкода довкіллю (т.зв. найкращий практичний екологічний варіант — Best practicable environmental option). Найкращий практичний екологічний варіант, згідно з позицією Королівської комісії із забруднення довкілля визначався як: «результат системного та консуль-

тативного процесу прийняття рішення, що наголошує на захисті та збереженні довкілля через землю, повітря та води». Королівська комісія у звіті закликала до уніфікованої інспекції з контролю забруднення, що буде забезпечувати застосування найкращого практичного екологічного варіанту для найбільш забруднюючих промислових процесів.

У Нідерландах, вже в середині 80-х років минулого століття, одноелементний підхід до захисту довкілля вважався провалом. За результатами досліджень широкого нітратного забруднення від сільського господарства, нідерландське Міністерство захисту довкілля обрало новий крос-елементний підхід до забруднення, який не фокусувався на елементі довкілля, що забруднюється, а на діяльності-джерелі забруднення (сільське господарство, транспорт, промисловість).

Нідерландський підхід до управління забрудненням вплинув на рекомендації ОБСЄ «Інтегроване попередження забруднення і контроль» (1991)¹. Ці рекомендації закликали країни-члени практикувати інтегроване попередження забруднення та контроль. Фокус має бути на впливі діяльності чи речовин на довкілля в цілому, і на комерційному та екологічному життєвому циклі речовин під час оцінювання ризиків цих речовин та під час розроблення та впровадження заходів з обмеження їхніх викидів. До даних рекомендацій було розроблено спеціальні керівництва для впровадження інтегрованого попередження та контролю за забрудненням, ціллю якого є попередження чи мінімізація ризику шкоди для довкілля загалом. Важливими аспектами інтегрованого підходу визначено: 1) розгляд всього життєвого циклу товарів чи речовин, 2) очікування негативного впливу на всі складові довкілля від речовин чи діяльності, 3) мінімізація кількості чи шкідливості відходів, 4) використання одного загального засобу — такого як оцінка ризиків, для передбачення та порівнювання екологічних проблем, 5) додаткове

¹ [https://one.oecd.org/document/OCDE/GD\(91\)86/en/pdf](https://one.oecd.org/document/OCDE/GD(91)86/en/pdf)

використання заходів, орієнтованих на результат, таких як цілі якості довкілля, чи орієнтованих на джерело викидів, таких як ліміти викидів.

Для ефективного інтегрованого підходу, важливими є й інші політики, які включають такі елементи: сталий розвиток, розвиток безвідходних чи маловідходних технологій, чисті технології, застосування принципу перестороги, консультування та інформування громадськості в процесі оцінки впливу на довкілля та здоров'я від речовин чи діяльності, екологічні умови повинні бути інтегровані в приватний чи державний процес прийняття рішень, політики щодо дотримання та примусового виконання норм та приписів повинні бути наявні та ефективні щодо різних елементів довкілля.

Під час процесу прийняття рішення для впровадження підходу інтегрованого попередження та контролю забруднення фокус має переміститися на такі об'єкти: речовина, джерело та географічний регіон.

Інструментами впровадження інтегрованого запобігання та контролю забруднення є: 1) єдиний дозвіл, який охоплює всі викиди та процеси, 2) пов'язування екологічних інструментів із містобудуванням та системами управління природними ресурсами та регулювання таких послуг як транспорт та інші види зв'язку, 3) проведення екологічних оцінок для політик та проєктів, 4) розроблення стратегій загального покращення якості довкілля, 5) створення органів інтегрованого контролю та нагляду, 6) використання економічних інструментів, 7) заохочення розроблення чистіших технологій, тощо.

На рівні ЄС необхідність пріоритезації інтегрованого запобігання та контролю забруднення була висловлена у 1993 році Радою ЄС у резолюції, яка зазначала, що такий підхід дозволить досягнути більш сталого балансу між антропогенною діяльністю та соціо-економічним розвитком, з одного боку, та ресурсами та відновлювальною здатністю природи з іншого боку (п. 2 преамбули до Директиви Ради ЄС 96/61/ЄС від 24.09.1996 р. щодо інтегрованого запобігання та контролю

забруднення²). Прийняття нової директиви на рівні співтовариства щодо інтегрованого підходу до зменшення забруднення від промислових об'єктів було визнано необхідним, і у вересні 1993 року Європейська комісія внесла пропозицію щодо розроблення відповідної директиви, незважаючи на чинність ряду директив, що стосувалися забруднення довкілля — Директиви 84/360/ЄС від 28.06.1984 р. щодо боротьби із забрудненням повітря з промислових установок, Директиви 76/464/ЄС від 4.05.1976 р. про забруднення, спричинене деякими небезпечними речовинами через скиди у водне середовище співтовариства. Законодавства ЄС щодо попередження чи мінімізації забруднення земель не існувало, а екологічне законодавство вважалося фрагментарним. Різні підходи до регулювання та контролю викидів у повітря, води та землю могло призвести до перенесення забруднення на інші елементи довкілля без збереження довкілля в цілому.

Тому, Директива ЄС 96/61/ЄС від 24.09.1996 р. щодо інтегрованого запобігання та контролю забруднення була прийнята з такою метою — попередження викидів у повітря, води та землю, наскільки це практично можливо, взяття до уваги поводження з відходами та зменшення утворення відходів для отримання високого рівня захисту довкілля. Директива 96/61/ЄС була суттєво змінена та доопрацьована декілька разів, і задля чіткості та раціональності вказану директиву було кодифіковано у Директиву 2008/1/ЄС від 15.01.2008 р. щодо інтегрованого запобігання та контролю забруднення (кодифікована версія)³.

У 2005 році почався процес перегляду положень Директиви 96/61/ЄС і через 3 роки переговорів щодо тексту у 2010 році була прийнята Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди. Ця директива є головним інструментом ЄС, що встановлює екологічні стандарти для масштабної промислової діяльності з метою досягнення високого рівня захисту здоров'я

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31996L0061>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0001>

людей та довкілля загалом через зниження шкідливих промислових викидів у цілому ЄС⁴. Ця Директива охоплює діяльність більш ніж 55,000 промислових установок.

Отже, постійна оцінка та робота над недоліками директив, що регулюють інтегрований підхід до забруднення довкілля з боку великих промислових установок не припинялася в ЄС з 1996 року. А інтегрований підхід до регулювання забруднення довкілля та контролю за таким забрудненням показав свою життєздатність та надалі забезпечив регулювання викидів із великих промислових та сільськогосподарських джерел забруднення на рівні ЄС.

1.2. Найкращі доступні технології та методи управління: природа та процедура визначення

Ключові положення директиви про інтегроване запобігання та контроль забруднення пов'язані із застосуванням концепції найкращих доступних технологій та методів управління (НДТМ, *англ.* — BAT) під час визначення умов дозволу, проведення інспекцій та моніторингу викидів і забруднення.

Цілі директиви досягають через умови дозволу, визначені національними органами, які під час видачі дозволів повинні формулювати його умови на підставі НДТМ. НДТМ визначаються як найбільш ефективний та сучасний етап розвитку видів господарської діяльності та методів її здійснення, який свідчить про практичну відповідність окремих технологій як основи для визначення гранично допустимих викидів та інших умов дозволу, що спрямовані на запобігання (а в разі недосяжності — зменшення) викидів та впливу на довкілля в цілому. НДТМ розробляються у процесі багатостороннього діалогу із залученням країн-членів, бізнесу та громадськості. Цей діалог називається Севільським процесом,

⁴ https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%202010_75_ЄС.pdf

оскільки він організовується Європейським бюро інтегрованого запобігання та контролю забруднення (European IPPC Bureau), офіс якого розташований в іспанському місті Севілья.

Європейське бюро інтегрованого запобігання та контролю забруднення було засновано у 1997 р. спільним дослідницьким центром Європейської комісії. У 2024 р. Бюро змінило свою назву на Європейське бюро досліджень трансформації промисловості та викидів (European Bureau for Research on Industrial Transformation and Emissions (EU-BRITE)), внаслідок оновлення директиви про промислові викиди Директивою 2024/1785 про внесення змін до Директиви 2010/75/EU про промислові викиди (інтегроване запобігання та контроль забруднення) та Директиви 1999/31/EC про захоронення відходів⁵.

З початків роботи Бюро займалося організацією обміну інформацією між країнами-членами, зацікавленою промисловістю та екологічними неурядовими організаціями про НДТМ для інтегрованого запобігання та контролю забруднення довкілля від промислової діяльності. Ціллю обміну інформацією є допомога в ефективному виконанні Директиви ЄС про промислові викиди в межах всього ЄС⁶.

Основним результатом Севільського процесу є т.зв. BREFи — розгорнуті звіти, які визначають НДТМ та нові технології, що базуються на емпіричних даних та обґрунтованій техніко-економічній інформації. Ключовим елементом кожного BREFу є розділ під назвою «Висновки НДТМ», які затверджуються як самостійні документи через комітетську процедуру. Висновки НДТМ потім публікуються в офіційному журналі ЄС на слугують компетентним органам довідником для встановлення умов дозволів для установок, охоплених положеннями директиви про промислові викиди.

BREF не є підручником щодо технологій із запобігання та контролю забруднення, оскільки щодо цього можна знайти відповідну літературу. Їхній зміст обмежується інформацією,

⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401785

⁶ https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/about/more_information

яка необхідна для цілі визначення НДТМ та нових технологій для видів діяльності та секторів, що зазначені в додатку I до директиви. BREFи інформують органи, що приймають рішення, про те, що технічно та економічно доступно для промисловості щоб зменшити викиди в повітря, води та землю, а також покращити їхні екологічні показники.

Складання BREFів та їх оновлення на рівні ЄС є ефективною та економічно вигідною діяльністю, що: 1) забезпечує однаковий рівень правил гри щодо екологічних стандартів у всьому ЄС, 2) стимулює постійний процес інновацій та поліпшень у досягненні екологічних показників, 3) запобігає повторенню такої діяльності у кожній країні-членові ЄС.

Станом на червень 2024 р., EU-BRITE видало 34 BREFи відповідно до директиви про промислові викиди, більшість яких уже була переглянута та доповнена. Кожен BREF є наслідком багаторічного процесу збирання та обміну інформацією в межах технічних робочих груп за участі більше як сотні експертів. Такі документи можна знайти за лінком: <https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference>. BREFи охоплюють види діяльності у сфері промисловості та сільського господарства, що перелічені в додатку I, і поширюються на понад 75 000 установок по всьому ЄС.

Правила щодо обміну інформацією, збору даних, процедур складання BREFів, гарантій якості, поводженням із конфіденційною комерційною інформацією закріплені на законодавчому рівні — імплементаційним рішенням Єврокомісії 2012/119/EU⁷. Ці нормативні положення щодо BREFів закріплюють особливості Севільського процесу. Для даного процесу передбачені такі кроки:

1. *Підготовка до складання чи перегляду BREFу для певної діяльності чи сектору промисловості.*
2. *Запуск чи перезапуск технічної робочої групи.*

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02012D0119-20120302&from=EN>

3. *Стартова зустріч технічної робочої групи*, яка уточнює сферу BREFу, порядок роботи, та шукає згоди щодо ключових екологічних питань, які слід пропрацювати.

4. *Збір інформації*, включає збір даних щодо викидів чи даних про споживання, збір інформації про технології; можуть відбуватися візити на місця, починається робота над текстом документа.

5. *Складання першого варіанту проекту BREFу* працівниками EU-BRITE; цей проект виставляється на офіційне коментування членами технічної робочої групи.

6. *Додатково*: складання другого офіційного проекту BREF працівниками EU-BRITE (робиться для нових BREFів чи BREFів, які піддаються серйозним змінам), який супроводжується документом, що оцінює основні отримані коментарі. Другий проект також надається технічній робочій групі для офіційних консультацій.

7. *Остаточна зустріч, яка готується* EU-BRITE з оцінкою всіх отриманих коментарів; обговорення висновків НДТМ з метою досягнення консенсусу з технічною робочою групою.

8. *Майже остаточний проект BREFу*, надають для короткого періоду коментування технічній робочій групі. Майже остаточний проект та оцінки фінальних коментарів надають на розгляд Форуму, що створюється на підставі ст. 13⁸ директиви про промислові викиди.

⁸ Ст. 13 вимагає від Єврокомісії організувати обмін інформації між різними групами: країнами-членами, Комісією, промисловістю, неурядовими організаціями, що пропагують захист довкілля та людського здоров'я. Ціллю такого обміну є складання, перегляд, оновлення BREFs. Для цього ЄК заснувала форум офіційних експертних груп своїм рішенням. Реєстр таких експертних груп наявний за лінком: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&do=groupDetail.groupDetail&groupID=2611>. Європейська Комісія отримує та публікує позицію форуму щодо документів, пов'язаних із BREFами, та бере до уваги ці позиції під час затвердження висновків НДТМ.

9. Представлення остаточного проєкту Форуму, що надає фінальну позицію щодо остаточного варіанта BREFy; ЄК публікує цю позицію.

Розділ BREF із висновками НДТМ згодом виставляються на голосування по комітетській (комітологічній) процедурі⁹, і зразу після прийняття, публікуються як імплементаційні рішення (*англ.* implementing decision) в Офіційному журналі ЄС. А всі остаточні версії BREFів публікуються на вебсторінці EU-BRITE.

Отож розробка BREFів та затвердження висновків НДТМ є складним, багатоетапним та консультативним процесом, що враховує позиції всіх можливих зацікавлених сторін, позиції країн-членів ЄС та має під собою серйозне науково-практичне підґрунтя. Цей процес є важливим для більш повного та ефективного досягнення мети перших директив про інтегроване запобігання та контроль забруднення та останньої директиви про промислові викиди, — а саме досягнення максимального захисту довкілля в цілому. Севільський процес забезпечує довіру самого бізнесу, що управляє великими промисловими установками, та гарантує дотримання умов дозволів та впровадження висновків НДТМ на високому рівні.

1.3. Впровадження понять НДТМ та висновки НДТМ у правове поле України

Поняття НДТМ та висновки НДТМ вводяться до законодавства України Законом України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення». Разом з тим, цей

⁹ Комітологія в ЄС — процедура за допомогою якої закони ЄС впроваджуються чи пристосовуються Європейською комісією, яка працює спільно із комітетами національних представників з країн-членів ЄС, що мають розмовну назву «комітологічних комітетів». Офіційне ім'я цієї процедури — Комітетська процедура. Комітологічні комітети є частиною широкої системи комітетів ЄС, що допомагають у розробці, прийнятті та впровадженні актів законодавства ЄС.

закон такі поняття не визначає; їх вносять до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» новою статтею 31-1.

Найкращі доступні технології та методи управління (НДТМ) — означають найбільш ефективний та сучасний етап у розвитку видів господарської діяльності та методів її здійснення, який свідчить про практичну відповідність окремих технологій як основи для визначення гранично допустимих викидів та інших умов документів дозвільного характеру, що спрямовані на запобігання, а в разі недосяжності — зменшення викидів та негативного впливу на довкілля в цілому. При цьому поняття

- «технології» включає і використовувані технології, і спосіб, в який установку спроектовано, побудовано, здійснюються її технічне обслуговування, експлуатація та виведення з експлуатації;
- «доступні технології» включає технології, що були розроблені в масштабі, який дає змогу їх впроваджувати у відповідному секторі економіки за практично здійснених економічних та технічних умов, з урахуванням вартості та переваг, незалежно від того, чи технології використовуються чи створені в Україні, доки вони є виправдано доступними для оператора установки;
- «найкращі» означає найбільш ефективні з позиції забезпечення високого рівня охорони навколишнього природного середовища в цілому.

стаття 31-1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»

Як зазначалося у розділі вище, довідкові референтні документи з НДТМ (BREFи) є результатом Севільського процесу (процесу обміну інформацією між органами влади, промисловістю та громадськістю на рівні ЄС), за допомогою якого визначаються НДТМ. У BREFи для відповідних видів діяльності

описуються, зокрема, застосовувані в галузі технології, точні рівні викидів та споживання, технології і методи управління, які розглядалися для визначення НДТМ, а також висновки НДТМ і новітні технології.

Відповідно до вимог нової статті 31-1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» BREFi перекладаються українською мовою та оприлюднюються Міндовкілля одночасно із затвердженням висновків НДТМ, на основі яких вони були розроблені.

Висновки найкращих доступних технологій та методів управління — це документ, який визначає НДТМ, містить їхній опис, нормативи гранично допустимих викидів, визначені згідно з НДТМ, вимоги до моніторингу викидів, ресурсо- та енергоспоживання у виробничому процесі, а також заходи з усунення забруднення, спричиненого господарською діяльністю.

стаття 31-1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»

У Європейському Союзі висновки НДТМ ухвалюються Європейською комісією як імплементаційні рішення, і таким чином вони стають загальнообов'язковими. В Україні, яка ще не є членом ЄС, попри існуючі зобов'язання транспонувати відповідну директиву про промислові викиди, затверджені Європейською комісією висновки НДТМ формально не мають прямої дії. У зв'язку із цим, аби ввести їх у національне правове поле і забезпечити можливість видавати інтегровані довіклієві дозволи на їх основі, законодавець передбачив спеціальну процедуру затвердження українських аналогів висновків НДТМ. Згідно з вимогами Закону зміст, форма та структура національних висновків НДТМ мають максимально повно і точно відповідати змісту, формі та структурі відповідного акта законодавства Європейського Союзу. На виконання Закону в січні 2025 року Кабінет Міністрів України затвердив

порядок перекладу українською мовою висновків НДТМ Європейського союзу та їх затвердження актами Міндовкілля.

Висновок НДТМ — це документ, що дублює заключну частину відповідного BREFу, і який визначає НДТМ для окремих видів діяльності (або процесів — для так званих «горизонтальних» BREFів та висновків НДТМ), містить їх опис, нормативи, вимоги та заходи щодо господарської діяльності (процесів), охоплених відповідним висновком НДТМ. Вертикальні BREFи — це BREFи для окремих секторів/галузей, які охоплюють один або кілька видів господарської діяльності, перелічених у додатку до директиви про промислові викиди. Ці BREFи містять детальні вказівки щодо НДТМ для конкретних галузей промисловості з акцентом на мінімізацію впливу на довкілля. Горизонтальні BREFи своєю чергою стосуються таких міжгалузевих питань, як промислові системи охолодження, енергоефективність та викиди зі сховищ. Ці BREFи містять вказівки щодо НДТМ, які стосуються багатьох промислових секторів.

На рівні ЄС на сьогодні розроблено BREFи, що містять рекомендації для понад 50 видів господарської діяльності, а процес оновлення висновків НДТМ є безперервним. Європейське бюро зобов'язане переглядати їх кожні 8 років, хоча на практиці цей процес деколи затягується.

У 2023–24 роках Міндовкілля працювало над такими вертикальними (секторальними/галузевими) висновками НДТМ як:

- висновки НДТМ для виробництва чавуну та сталі;
- висновки НДТМ для виробництва скла;
- висновки НДТМ для виробництва цементу, вапна та оксиду магнію.

Очікується, що із набранням чинності Закону та відповідного порядку розроблення і затвердження висновків НДТМ Міндовкілля невідкладно приступить до затвердження висновків НДТМ, що надасть можливість вже в 2026 році видавати новим установкам інтегровані довкіллеві дозволи на основі висновків НДТМ.

Інтегрований довкіллевий дозвіл в Україні: природа і сфера застосування

2.1. Єдиний дозвіл замість трьох

Національна система дозволів у сфері екологічної безпеки та природокористування історично склалася на покомпонентному підході: законодавство передбачає видачу дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, дозволів на спеціальне водокористування, дозволів та ліцензій у сфері управління відходами. Разом з тим, такий підхід не дає змоги враховувати сумарний вплив, що здійснює установка на довкілля, залишаючи поза увагою питання, пов'язані із забрудненням землі та підземних вод, ефективним споживанням енергії та сировини, умовами виведення установки з експлуатації та відновленням території промислового майданчика до безпечного екологічного стану.

Зі свого боку інтегрований підхід означає охоплення єдиним дозволом всіх екологічних показників установки, а саме викидів у повітря, води та землі, утворення відходів, використання сировини, енергоефективність, шум, запобігання нещасним випадкам та відновлення промислового майданчика після припинення експлуатації установки. Такий підхід в Україні вперше впроваджено у 2024 році у зв'язку із ухваленням Закону України «Про інтегроване запобігання та

контроль промислового забруднення» (надалі — Закон). Він передбачає видачу замість покомпонентних дозвільних документів єдиного інтегрованого довкілцевого дозволу (надалі — ІДД), який регулюватиме викиди з установки (усі вивільнення речовин, вібрації, тепла, шуму та інших фізичних та біологічних факторів з установки у довкілля) в повітря, води та землі (ст. 2 та 29).

Таким чином, з серпня 2025 року оператори нових установок, що охоплюються Законом, будуть отримувати не окремі дозволи, а єдиний ІДД. Для діючих же установок передбачений перехідний період. Згідно із положеннями Закону оператори мають три роки з дня набрання чинності Законом на те, аби подати документи на ІДД, а раніше видані їхні дозволи на викиди в атмосферне повітря, на спеціальне водокористування та на здійснення операцій з оброблення відходів зберігатимуть чинність впродовж чотирьох років з дня набрання ним чинності (ч. 3 ст. 29), або до моменту отримання ІДД (якщо це настане раніше). Отже, операторам діючих установок надано час до серпня 2028 року подати документи та отримати ІДД, а з серпня 2029 року вже всі установки повинні працювати на таких дозволах. ІДД для усіх установок, охоплених Законом, видаватиметься єдиним дозвільним органом — Міндовкіллям.

2.2. Строк дії ІДД (внесення змін, дозвіл «на смерть»)

На відміну від покомпонентних дозволів у сфері екологічної безпеки та природокористування, які видаються на певний обмежений строк, ІДД за загальним правилом є безстроковим. Видані ІДД за умови незмінності технологічного процесу не мають наперед визначеного строку дії. Винятком з цього правила є так званий «дозвіл на смерть» (про нього нижче).

Разом з тим, відсутність строку у ІДД не означає, що Закон дозволяє операторам найбільших забруднювачів один раз

отримати умови, на яких вони працюватимуть вічно. Закон вимагає внесення змін до ІДД у разі змін у характері чи функціонуванні установки або в разі її розширення, а також передбачає обставини, настання яких вимагають перегляду та оновлення умов ІДД. Так, заплановані зміни у характері чи функціонуванні установки (наприклад, модернізація технологічних одиниць, перепрофілювання установки) або її розширення (тобто збільшення обсягів виробництва) перед їхнім упровадженням можуть вимагати внесення змін до ІДД. Випадки, за якими такі зміни є необхідними, та процедура їхнього внесення визначаються Законом (ст. 21).

Також Закон передбачає, що дозвільний або контролюючий орган можуть ініціювати перегляд та оновлення умов ІДД (ст. 23). Вичерпний перелік випадків, за яких це може статися, передбачений Законом. Зокрема, йдеться про зміну законодавчо встановлених правил, на підставі яких видавався ІДД (оновлення НДТМ або інших актів законодавства, прийняття нових екологічних чи інших нормативів або правил), а також про такі екстраординарні ситуації, як-от

- забруднення, спричинене установкою, є настільки значним, що не забезпечується відповідність екологічним нормативам якості;
- вимоги безпечності експлуатації установки потребують застосування інших технологій;
- настання небезпечної події, що призводить до необхідності перегляду умов ІДД.

Також ІДД, який видавався не на основі висновків НДТМ, може бути переглянутий і оновлений дозвільним органом із впливом восьми років з дня його видачі.

Для установок, оператори яких планують припинити їхню експлуатацію з будь-яких міркувань у недалекому майбутньому, Закон передбачає можливість отримання так званого «дозволу на смерть». Його специфіка полягає в тому, що умови такого ІДД фіксуються на рівні національних екологічних нормативів, які будуть чинними на момент подання

заяви про отримання ІДД, і не переглядаються. При цьому в такому ІДД також закріплюється кінцевий строк експлуатації установки (до 10 років), який не може бути продовжений. Строк дії такого ІДД фактично обмежений строком виведення установки з експлуатації, який визначається оператором при зверненні за ІДД і не продовжуватися.

2.3. Види діяльності та установки

ІДД вимагається для найбільших забруднювачів, а саме для установок, на яких провадяться один або кілька видів діяльності, передбачених *Додатком* до Закону і за умови досягнення зазначених у ньому порогових величин. Отримання ІДД для операторів, які провадять такі види діяльності, є обов'язковим, а їхнє провадження, введення в експлуатацію установок, на яких вони провадяться, у тому числі проведення пусконаладжувальних робіт, до отримання ІДД забороняється (ст. 3).

Перелік видів діяльності, провадження яких вимагає отримання ІДД, охоплює такі сфери: енергетика, виробництво та обробка металів, промисловість з переробки мінеральної сировини, хімічна промисловість, управління відходами та інші види діяльності як-от: легка промисловість, тваринництво та поверхнева обробку з використанням летких органічних розчинників (*повний перелік наведений наприкінці видання*). Варто відмітити, що із розвитком права ЄС у сфері промислових викидів перелік видів діяльності, що вимагають ІДД в Україні, також розширюватиметься. Зокрема, у 2024 році директива про промислові викиди вже доповнилася новими видами діяльності (гірничодобувна промисловість, виробництво батарейок, експлуатація полігонів для відходів). У найближчі кілька років, закономірно, зазнає змін і національний перелік видів діяльності, що повинні здійснюватися на основі НДТМ.

Не менш важливими для визначення об'єктів, що вимагають ІДД, є порогові значення. Для деяких видів діяльності вони встановлюються в обсягах потужності чи продуктивності. Наприклад, *спалювання палива в установках із загальною номінальною споживаною тепловою потужністю 50 МВт або більше* вимагає ІДД, в установках із меншою потужністю — ні. Натомість, інші види діяльності вимагають ІДД незалежно від обсягів виробництва. Так, вся хімічна промисловість підпадає під дію Закону, навіть найменші установки із виробництва речовин із застосуванням хімічних реакцій.

ІДД отримується на установку. Згідно із вимогами Закону, установка — це стаціонарна технічна одиниця (об'єкт), на якій провадиться один чи більше видів діяльності, визначених Законом, та будь-які інші безпосередньо пов'язані види діяльності в межах того самого промислового майданчика, які мають технічний зв'язок з діяльністю, визначеною Законом, і можуть впливати на викиди та забруднення (*п. 11 ч. 1 ст. 1 Закону*). Це означає, що в разі, якщо на тому самому промислового майданчику, окрім теходиниць, на яких провадяться види діяльності, які вимагають застосування НДТМ, оператор провадить інші види діяльності, які можуть впливати на викиди та забруднення, а відтак вимагають регулювання в розрізі викидів, скидів та відходів, але ці види діяльності мають технічний зв'язок з діяльністю, на яку отримується ІДД, такі теходиниці можуть бути включені до ІДД. В такому разі отримання на них окремих дозволів на викиди, скиди та відходи не вимагається.

У разі, якщо на одному промислового майданчику один оператор експлуатує дві і більше установок, він може або включити їх в один ІДД, або отримати окремі ІДД на кожну з таких установок (*ч. 2 ст. 3 Закону*). При цьому установки одного і того ж оператора, розташовані на різних промислових майданчиках, не можуть включатися до одного ІДД.

Процедура видачі ІДД в Україні

Процедура видачі ІДД є багатоетапною і передбачає залучення різних учасників (*схема на ст. 26*). Вона складається з етапу попереднього розгляду (30 робочих днів), який може повторюватися необхідну кількість разів, та основної процедури, яка включає паралельно триваючі громадське обговорення й консультації із компетентними органами (35 робочих днів) та безпосередньо розгляд документів дозвільним органом і прийняття ним рішення (іще мінімум 25 робочих днів). Також процедура може включати транскордонні консультації із іноземними державами та громадськістю таких держав. В цілому очікується, що отримання ІДД (без транскордонних консультацій) займатиме приблизно пів року.

3.1. Попередній розгляд

Враховуючи складність заяви на отримання ІДД, Закон передбачає етап її попереднього розгляду дозвільним органом (*ст. 5*). На цьому етапі впродовж 30 робочих днів дозвільний орган вивчає заяву на предмет її відповідності вимогам щодо форми і змісту та надає оператору одне з двох рішень: рішення (висновок) про прийнятність заяви про отримання ІДД або про необхідність усунення недоліків і приведення заяви та доданих до неї документів у відповідність до встановлених вимог. На цьому ж етапі Закон надає оператору можливість

консультуватися з дозвільним органом щодо заповнення заяви. З досвіду європейських колег такі консультації були особливо важливі і корисні в перші роки після впровадження інтегрованого дозволу, коли оператори вперше визначали технічні одиниці та допоміжні види діяльності для формування їх в установки. Попередній розгляд може повторюватися необмежену кількість разів поки дозвільний орган не прийме рішення про прийнятність заяви. Натомість, плата за видачу ІДД вноситься лише після визнання завершення цього етапу.

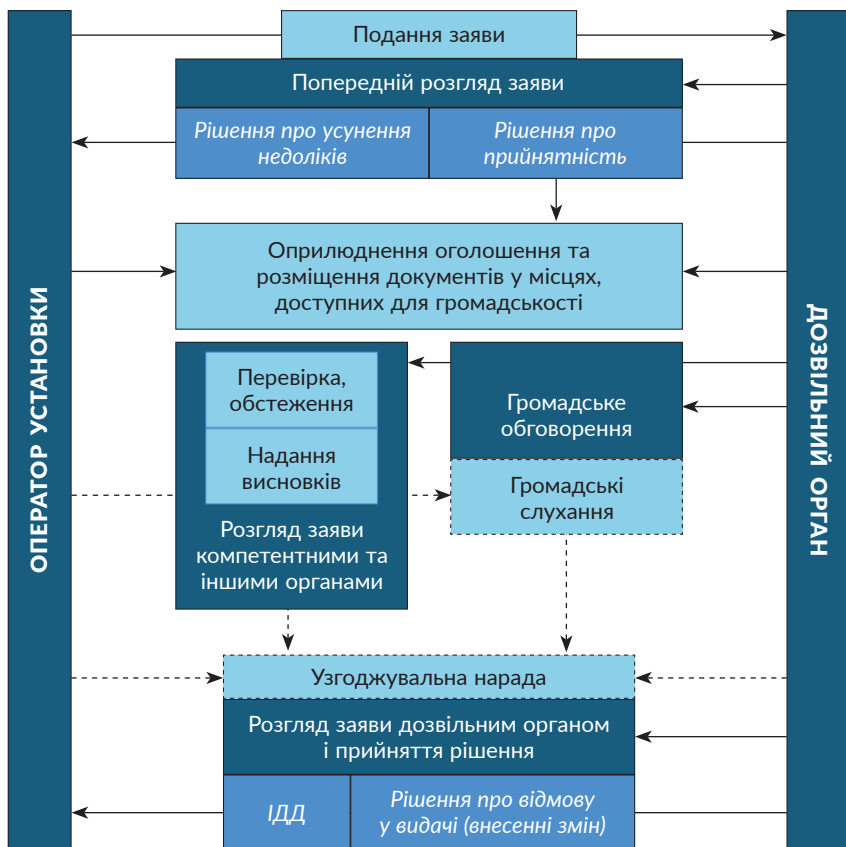

Схема. Процедура видачі ІДД

Формально адміністративне провадження з видачі ІДД розпочинається після визнання заяви прийнятною. В рамках цього провадження заява і додані до неї документи розглядаються не лише дозвільним органом, але й так званими компетентними органам, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськістю.

3.2. Громадське обговорення

Громадське обговорення заяви розпочинається з дня оприлюднення в Єдиному реєстрі з ІДД (надалі — Реєстр) пакета документів, поданих оператором, та оголошення про початок громадського обговорення (ст. 6). Оголошення готується дозвільним органом, а оприлюднюється в різні способи дозвільним органом, обласними державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування і оператором — для того, щоб максимально донести цю інформацію до відома громадськості, а особливо територіальних громад, які можуть зазнати впливу установки. Повний і безоплатний доступ громадськості до заяви та всього пакета документів, поданих на розгляд дозвільному органу, здійснюється через Реєстр та в приміщеннях органів місцевого самоврядування і оператора. Громадськість може ознайомлюватися з документами та завантажувати їх з Реєстру, а в разі надання доступу до паперових копій — робити з них виписки, фотографії чи знімати копії (за власний рахунок).

Строк громадського обговорення становить 30 робочих днів з дня оприлюднення оголошення, протягом якого громадськість має право подавати дозвільному органу письмові зауваження і пропозиції, які стосуються заяви, установки чи її діяльності.

У цей період можуть проводитися громадські слухання. Як у процедурі ОВД, для проведення громадських слухань громадськість повинна проявити свій інтерес. Закон вимагає,

що для організації і проведення громадських слухань попередньо зареєструватися для участі в них повинні не менше п'яти осіб. Громадські слухання в процедурі видачі ІДД проводять обласні державні (військові) адміністрації (далі — ОДА) адміністративно-територіальних одиниць, які можуть зазнати впливу внаслідок діяльності установки, та за місцезнаходженням установки. Із урахуванням інформації, поданої оператором в заяві та доданих до неї документів, дозвільний орган визначає компетентні ОДА для потреб конкретної процедури видачі ІДД (внесення змін до нього) і засобами реєстру збирає попередні реєстрації громадськості на громадські слухання.

У разі, якщо на слухання зареєструвалося 5 або більше осіб, дозвільний орган повідомляє про це відповідну ОДА для організації і проведення нею громадських слухань. Для цього на своєму офіційному веб-сайті ОДА оприлюднює інформацію про час, дату, місце та адресу проведення громадських слухань. З метою надати громадськості достатньо часу для підготовки до участі у слуханнях, проводяться вони не раніше, ніж на 10-ий робочий день з дня оприлюднення оголошення про початок громадського обговорення. ОДА проводять у межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць громадські слухання, а також складають та подають до дозвільного органу протоколи проведених ними громадських слухань. Детальний порядок організації та проведення громадських слухань у процесі видачі ІДД затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2025 р. № 194.

3.3. Консультації із компетентними органами

Паралельно із громадським обговоренням проводяться і консультації із компетентними органами, які тривають на п'ять робочих днів довше (ст. 7). Зроблено це для того, щоб компетентні органи мали можливість вивчити і в межах своєї компетенції врахувати зауваження і пропозиції громадськості.

До компетентних органів належать органи, які беруть участь у процесі видачі ІДД та надають дозвільному органу висновки щодо його видачі та пропозиції стосовно його умов, а саме:

- Державна екологічна інспекція України (як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів);
- Міндовкілля (як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління відходами);
- Державне агентство водних ресурсів України (як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, в галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів);
- Міндовкілля (як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони атмосферного повітря);
- Державна служба України з надзвичайних ситуацій (як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту);
- Міністерство охорони здоров'я України (як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я);
- Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива);
- обласні державні (військові) адміністрації, відповідних адміністративно-територіальних одиниць, які можуть зазнати впливу внаслідок діяльності установки, а також за місцезнаходженням установки (ст. 1).

Окрім компетентних дозвільний орган може проконсультуватися і з іншими органам виконавчої влади, компетенція яких стосується умов ІДД, та органами місцевого самоврядування територіальних громад, які можуть зазнати впливу внаслідок діяльності установки.

Для консультацій дозвільний орган надсилає відповідним органам заяву та додані до неї документи через засоби Реєстру. У відповідь на це компетентні органи в межах своєї компетенції надають дозвільному органу свої висновки, які містять їхню позицію стосовно видачі ІДД, пропозиції до його умов та пропозиції щодо врахування зауважень і пропозицій громадськості. Таким чином, компетентні органи в межах своєї компетенції допомагають дозвільному органу прийняти рішення про видачу ІДД (видати його або надати відмову) та сформулювати його умови. Інші органи, із якими дозвільний орган вирішив проконсультуватися, можуть надати йому свої зауваження і пропозиції, хоча це і не ставиться їм в обов'язок.

Одним з компетентних органів є контролюючий орган (Держекоінспекція). Окрім надання висновку вона також проводить перевірку установки та обстежує її і промисловий майданчик на предмет відповідності їх фактичного стану інформації, що міститься у заяві та доданих до неї документах. За результатами таких перевірок та обстеження вона складає акт, який передає дозвільному органу для врахування при визначенні умов ІДД.

3.4. Узгоджувальна нарада

Після завершення громадського обговорення та розгляду заяви компетентними органами черга переходить безпосередньо до дозвільного органу, який має 30 робочих днів (а в разі розгляду питання про надання відступу — 45 робочих днів) на прийняття рішення за заявою оператора (ч. 3 ст. 9). В рамках цього строку, але не пізніше ніж за 10 робочих

днів до його закінчення може проводитися узгоджувальна нарада (ч. 5 ст. 7).

Узгоджувальна нарада насамперед покликана допомогти дозвільному органу узгодити (в разі розбіжностей) позиції компетентних органів, компетенція яких стосується окремих складових ІДД, для визначення його умов на основі інтегрованого підходу до регулювання промислового забруднення, а також для узгодження із оператором графіку досягнення гранично-допустимих викидів, передбачених висновками НДТМ, в разі надання відступу. Крім того, узгоджувальна нарада, на вимогу оператора установки, дає йому додаткові можливості участі в адміністративному провадженні з розгляду його заяви згідно із Законом України «Про адміністративну процедуру».

Узгоджувальна нарада проводиться (обов'язково):

- для узгодження позицій компетентних органів щодо видачі ІДД та його умов;
- для розгляду питання щодо надання відступу;
- для визначення умов ІДД, якщо діяльність або тип виробничого процесу, що застосовуються в установці, не включені до будь-яких висновків НДТМ або якщо такі висновки не стосуються всіх потенційних впливів діяльності або виробничого процесу на довкілля, а також
- на вимогу оператора установки, подану до завершення строку розгляду заяви компетентними органами (ч. 5 ст. 7).

Окрім зазначених вище обставин, що вимагають проведення узгоджувальної наради, дозвільний орган може також скликати її за власної ініціативи тоді, коли вважає за необхідне.

В узгоджувальній нараді беруть участь представники дозвільного органу, компетентних органів та оператора установки. Для участі у нараді також запрошуються представники інших органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадськості, які подали зауваження і пропозиції до заяви, хоча їхня участь не є обов'язковою, в тому

розумінні, що неявка таких учасників не перешкоджає проведенню наради і руху процедури видачі ІДД.

Перед проведенням наради дозвільний орган готує та оприлюднює в Реєстрі проект ІДД. Під час узгоджувальної наради дозвільний орган узгоджує позиції компетентних органів, а також, де це неможливо, визначає свою позицію із неузгоджених питань. У разі надання відступу під час наради дозвільний орган та оператор установки узгоджують графік досягнення гранично-допустимих викидів, передбачених висновками НДТМ. Пропоновані умови ІДД за результатами узгоджувальної наради оформлюються протоколом. Новинкою процедури також є надання оператором установки письмової згоди з умовами ІДД, які визначалися на узгоджувальній нараді. Потрібно це для того, аби оператор міг «відмовитися» від ІДД на умовах, виконання яких не зможе забезпечити, і замість оскарження виданого ІДД, мав можливість від нього «відмовитися» і зайнятися перепроєктуванням чи пошуком додаткового фінансування із подальшим повторним звернення за ІДД.

3.5. Видача ІДД та відмова у його видачі

За результатами дозвільної процедури Міндовкілля видає ІДД (вносить зміни до нього) або надає відмову у видачі ІДД (внесенні змін до нього). Як того вимагає спеціальний закон про дозвільну систему, Закон передбачає вичерпний перелік підстав, за яких дозвільний орган відмовляє у видачі ІДД (внесенні змін до нього). До них належать такі ситуації:

- 1) оператор установки подав неповний пакет документів, необхідних для отримання ІДД (внесення змін до нього);
- 2) заява про отримання ІДД та додані до неї документи не відповідають вимогам до форми і змісту;
- 3) оператор установки не надав письмової згоди з умовами ІДД після проведення узгоджувальної наради;

4) у заяві про отримання ІДД та доданих до неї документах виявлено недостовірну інформацію;

5) експлуатація установки не відповідає вимогам Закону;

6) до власника установки, оператора установки або осіб, які перебувають під їхнім контролем, застосовані спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України «Про санкції»;

7) оператор установки порушив процедуру отримання ІДД (ч. 1 ст. 14).

Більшість із цих підстав є стандартними для всіх дозвільних процедур у державі, окрім підстав, передбачених пунктами 3, 5 та 7. Ці пункти є специфічними саме для цієї процедури і обумовлені її особливостями. Зокрема, пункт 3 дозволяє оператору установки відмовитися від ІДД, в разі, якщо умови, запропоновані дозвільним органом за результатами узгоджувальної наради, є такими, які він не зможе виконувати. Не надаючи письмової згоди з умовами ІДД, наслідком чого є відмова у видачі ІДД, оператор установки отримує можливість змінити технологічні рішення і вдруге подати документи на отримання ІДД. Пункт 5 зобов'язує дозвільний орган відмовити оператору у видачі ІДД у ситуації, коли попри дотримання усіх формальностей щодо подання документів та проходження процедури, експлуатація установки — як її планує оператор — не відповідатиме вимогам Закону. Пункт 7 передбачає надання відмови в разі, якщо оператор установки порушив процедуру, зокрема свої обов'язки пов'язані із інформуванням громадськості, участю у громадських слуханнях і т.д.

3.6. Єдиний державний реєстр інтегрованих довіллевих дозволів

Для забезпечення електронної взаємодії між учасниками процедури видачі ІДД (внесення змін до нього) Закон передбачає створення Єдиного державного реєстру інтегрованих

довкіллєвих дозволів (далі — Реєстр) (абзац 3 ч. 4 ст. 26 Закону), ведення якого покладається на Міндовкілля.

Саме через Реєстр і лише через нього оператори установок зможуть подати первинні заяви на отримання ІДД, у зв'язку із чим щодо таких установок будуть згенеровані відповідні реєстраційні справи, куди в подальшому заноситимуться усі наступні документи, що створюватимуться в процедурі видачі ІДД та протягом усього строку експлуатації таких установок.

Законодавче визначення Реєстру (п. 5 ч. першої ст. 1 Закону) дозволяє виділити основні його завдання. Так, Реєстр покликаний забезпечити:

- цифровізацію процедури видачі ІДД, починаючи з подання заяви оператором установки до прийняття відповідного рішення Міндовкіллям;
- електронну взаємодію між державними органами, операторами установок та іншими зацікавленими сторонами в процесі видачі ІДД та під час експлуатації установки;
- оперативне і ефективне управління інформацією та документами, які створюються, збираються, обробляються та накопичуються щодо установок, їхнє централізоване зберігання і захист;
- вільний і безоплатний доступ громадськості та інших зацікавлених сторін до таких документів та інформації.

Таким чином, весь документообіг щодо установок, які працюватимуть на підставі ІДД, буде здійснюватися в електронному форматі. Єдиним винятком залишається розміщення паперових копій заяви на отримання ІДД протягом строку громадського обговорення в місцях, доступних для громадськості, у приміщеннях органів місцевого самоврядування територіальних громад, які можуть зазнати впливу внаслідок діяльності установки, та у загальнодоступних місцях, визначених оператором установки.

Законом визначено основний перелік документів, які вносяться до Реєстру (ч. 1 ст. 26 Закону), серед яких:

- документи, які створюються операторами установки, компетентними органами, дозвільним органом і гро-

мадськістю в процесі видачі первинного ІДД та в процесі внесення наступних змін;

- ІДД із усіма наступними змінами;
- звіти операторів установок про дотримання умов ІДД;
- документи, які створюються під час адміністративного провадження з відкликання інтегрованого довкіллевого дозволу;
- документи, складені контролюючим органом за результатами перевірки установок;
- документи, які складаються для оцінки стану забруднення земель та підземних вод небезпечними речовинами та для підтвердження виконання оператором установи зобов'язань із усунення забруднення.

Інформація та документи, внесені до Реєстру, є відкритими, вільний доступ до них забезпечується через засоби Реєстру (ч. 3 ст. 26). Зокрема, передбачається, що доступ до документів забезпечуються через електронний кабінет користувача Реєстру, адресну розсилку та вебпортал Реєстру. Важливо, що на вебпорталі Реєстру будь-хто зможе вільно ознайомитися із оприлюдненими там документами, а от для користування додатковими можливостями, які надає кабінет користувача Реєстру, та для налаштування адресної розсилки доведеться пройти процедуру реєстрації, а можливо і цифрової ідентифікації в Екосистемі.

Згідно із вимогами Закону документи та інформація зберігаються в Реєстрі протягом усього строку експлуатації установи, але не менше ніж 10 років з дня відкликання інтегрованого довкіллевого дозволу, визнання його недійсним або його скасування.

Детальні вимоги до ведення Реєстру, особливості його функціонування, внесення даних, та зберігання відповідних документів тощо будуть врегульовані відповідним Порядком на рівні Кабінету Міністрів України.

Умови ІДД

4.1. Основні обов'язки оператора під час експлуатації установки

Відповідно до Закону на оператора установки покладаються такі основні обов'язки:

- 1) вживати заходів для запобігання забрудненню;
- 2) застосовувати найкращі доступні технології та методи управління;
- 3) не спричиняти забруднення, внаслідок якого порушуватимуться екологічні, державні медико-санітарні нормативи та державні медико-санітарні правила;
- 4) запобігати утворенню відходів;
- 5) у разі утворення відходів здійснювати в порядку пріоритетності їх підготовку до повторного використання, рециклінг або відновлення, а якщо це технічно та економічно неможливо — видалення, при цьому уникаючи або зменшуючи будь-який негативний вплив на довкілля;
- 6) раціонально використовувати енергію;
- 7) вживати заходів для запобігання аваріям та мінімізації їх наслідків;
- 8) у разі припинення експлуатації установки та/або використання промислового майданчика чи його частини вживати заходів для уникнення ризику забруднення та повернення промислового майданчика до відповідного стану.

Дозвільний орган повинен сформулювати умови ІДД таким чином, аби забезпечувати виконання оператором цих обов'язків щодо кожної установки, охопленої ІДД.

4.2. Умови ІДД та підстави для їхнього визначення

Згідно із Законом ІДД — це документ дозвільного характеру, який [...] надає право провадити діяльність з експлуатації установок, а саме види діяльності, визначені Законом, на умовах, визначених у такому дозволі, [...] (п. 8 ч. 1 ст. 1). Відповідно, умови ІДД — це обов'язкові вимоги, яких повинен дотримуватися оператор експлуатуючи свою установку. Вони включають, зокрема:

- гранично допустимі викиди (ГДВ);
- вимоги, що забезпечують захист земель та підземних вод;
- заходи з обліку та управління відходами;
- вимоги до моніторингу викидів;
- вимоги до моніторингу забруднення земель та підземних вод;
- зобов'язання подавати звіт оператора установки про дотримання умов ІДД;
- вимоги до здійснення заходів, пов'язаних з іншими умовами, ніж нормальні умови експлуатації установки (запуск, зупинка, витік, несправність, короткочасний простій, припинення експлуатації установки);
- положення щодо мінімізації забруднення, що поширюється на великі відстані, або транскордонного забруднення;
- умови оцінки дотримання ГДВ.

За загальним правилом, умови ІДД визначаються згідно з висновками НДТМ, які закріплюють пов'язані із НДТМ нормативи ГДВ, вимоги до моніторингу викидів, ресурсо- та

енергоспоживання у виробничому процесі, а також, де доречно, заходи з усунення забруднення, спричиненого господарською діяльністю, охопленою відповідним висновком НДТМ. Водночас умови дозволу не можуть зобов'язувати оператора установки використовувати якусь конкретну технологію.

Разом з тим, висновки НДТМ не покривають всі галузі промисловості чи всі можливі НДТМ, і є ряд ситуацій, коли умови ІДД визначаються на основі НДТМ. У таких випадках НДТМ визначаються дозвільним органом на підставі критеріїв для визначення НДТМ (ч. 8 та 10 ст. 10 Закону), зокрема:

- 1) застосування маловідходних технологій;
- 2) використання менш небезпечних речовин;
- 3) відновлення та рециклінг речовин, що утворюються та використовуються у виробничому процесі, та оброблення відходів;
- 4) зіставні процеси, технічні засоби та методи експлуатації, що були успішно випробовувані у промисловому масштабі;
- 5) технологічний прогрес та зміни в наукових знаннях та розумінні;
- 6) характер, вплив та обсяги викидів;
- 7) дата введення установки в експлуатацію;
- 8) строк впровадження НДТМ;
- 9) споживання та характер сировини (у тому числі води), що використовується у виробничому процесі, та енергоефективність;
- 10) необхідність запобігання або зменшення до мінімуму загального впливу викидів на довкілля та ризиків, у тому числі для життя і здоров'я людини, пов'язаних з таким впливом;
- 11) необхідність запобігання аваріям та мінімізації їх наслідків для довкілля та здоров'я населення;
- 12) інформація, опублікована міжнародними міжурядовими організаціями (ст. 12 Закону).

Умови ІДД у таких випадках визначатимуться на основі НДТМ, визначених дозвільним органом на основі вищезазначених критеріїв.

4.3. Гранично допустимі викиди

Згідно із Законом викид — це безпосереднє або опосередковане вивільнення, у тому числі скид, речовин, вібрації, тепла, шуму або інших фізичних та біологічних факторів з установки в атмосферне повітря, води, землю або надра (*п. 2 ч. 1 ст. 1*). Для нормування викидів з установки в ІДД встановлюють гранично допустимі викиди.

Гранично допустимий викид (надалі — ГДВ) — це маса, виражена відносно конкретних параметрів, концентрація та/або рівень викиду, що не повинні перевищуватися протягом одного або кількох періодів часу (*п. 3 ч. 1 ст. 1*). До прикладу, згідно із висновками НДТМ для харчової, питної та молочної промисловості (2019) норматив ГДВ для організованих викидів пилу від подрібнення у виробництві комбікормів становить < 2–5 (для нових установок), і < 2–10 (для існуючих) мг/Нм³. При цьому, ГДВ можуть (у випадках, передбачених висновками НДТМ або умовами до технологічного процесу) доповнюватися або замінюватися іншими параметрами чи технічними заходами, що забезпечують еквівалентний рівень захисту довкілля (*ч. 3 ст. 11*).

Як правило, ГДВ визначаються в точці вивільнення з установки. Розбавлення до точки вивільнення з установки не береться до уваги під час визначення ГДВ.

Важливо, що для цілей Закону термін «гранично допустимий викид» включає гранично допустимий скид (ГДС) речовини у значенні, наведеному у Водному кодексі України, а також гранично допустимі рівні вібрації, тепла, шуму або інших фізичних та біологічних факторів, що вивільняються з установки у складові довкілля (атмосферне повітря, води, землю або надра).

За загальним правилом, в умовах ІДД ГДВ визначаються згідно з висновками НДТМ (*ч. 1 ст. 11*). В ІДД встановлюються такі ГДВ, за яких за нормальних умов експлуатації установки викиди не перевищуватимуть нормативів ГДВ, визначених у висновках НДТМ (*ч. 3 ст. 11*).

Разом з тим, для викидів, які не включені до таких висновків, а також у разі відсутності затверджених висновків НДТМ умови ІДД визначаються згідно з екологічними нормативами (ч. 2 ст. 11). Переліки забруднюючих речовин, фізичних та біологічних факторів, ГДВ щодо яких встановлюються в ІДД, затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Тут також важливо відзначити, що Закон вносить зміни до статті 33 «Екологічні нормативи» Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», якими передбачає перенесення у національне законодавство нормативів для спалювальних установок, установок спалювання відходів, установок сумісного спалювання відходів, установок та видів діяльності, в яких застосовуються органічні розчинники, та установок, що виробляють двоокис титану, які визначені директивою про промислові викиди. Проекти актів про затвердження цих секторальних нормативів вже активно розробляються та обговорюються Міндокіллям.

Для великих спалювальних установок, включених до Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок, умови ІДД визначаються з урахуванням Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок (ч. 7 ст. 29).

Закон передбачає також ситуацію, за якої дозвільний орган встановлює більш суворі умови ІДД, ніж ті, що передбачені висновками НДТМ. Йдеться про ситуацію, за якої оператор установки, використовуючи НДТМ, все одно не забезпечує досягнення екологічних нормативів якості води або нормативів якості атмосферного повітря. Для забезпечення досягнення цих нормативів дозвільний орган повинен визначити додаткові заходи або більш суворі умови ІДД (в тому числі ГДВ) (ч. 11 ст. 10). До прикладу, для курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших окремих районів можуть встановлюватися більш суворі нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря (зокрема, і нормативи якості атмосферного повітря), ніж для звичайних населених пунктів. Тому, за умови застосування тих самих технологій, дозвільний орган

зобов'язаний встановити жорсткіші умови ІДД для установки, розташованої, до прикладу, у курортному районі, якщо використання такої технології не забезпечує виконання цих суворіших нормативів якості, хоча в іншому районі така технологія цілком «вписується» у відповідні нормативи якості повітря.

4.4. Відступ

Окрім загального правила про визначення ГДВ на підставі висновків НДТМ Закон надає дозвільному органу право у виключних випадках встановлювати для конкретної установки менш жорсткі ГДВ, ніж вимагається висновками НДТМ, тобто здійснити відступ. Відступи є практично у всіх країнах ЄС, але це одиниці на тлі загальної картини, за якої промисловість працює згідно із висновками НДТМ.

Важливо відзначити, що відступ надається лише за наявності чинних висновків НДТМ (*ч. 1 ст. 13*), стосується лише ГДВ (а не будь-яких умов дозволу) і не надається щодо установок, що вводяться в експлуатацію вперше (*ч. 2 ст. 13*).

Більше того, відступ може надаватися виключно у випадках, коли досягнення нормативів ГДВ, визначених у висновках НДТМ, становить непропорційно високу вартість порівняно з перевагами для довкілля у зв'язку з географічним розташуванням, місцевими екологічними умовами установки або технічними характеристиками установки, що впливають на збільшення вартості досягнення цією установкою ГДВ, визначених у висновках НДТМ, порівняно з іншими установками, на яких провадиться такий самий вид діяльності або технологічний процес. Прикладами таких особливостей можуть бути:

- *Географічне розташування*: використання місцевої сировини чи палива, які впливають на викиди за умов високих витрат на транспортування іншої сировини чи палива.

- *Місцеві екологічні умови:* високі стандарти якості повітря чи води в окремих місцевостях.
- *Технічні характеристики установки:* очікуваний строк експлуатації установки; особливості технологічних процесів чи продукції, не враховані у висновках НДТМ (наприклад, виробництво ювелірного скла в Чехії).

Для обґрунтування наявності унікальних особливостей, які спричиняють для конкретної установки непропорційне збільшення вартості досягнення цією установкою ГДВ, визначених у висновках НДТМ, порівняно з перевагами для довкілля разом із заявою на отримання ІДД (внесення змін до нього) оператор установки подає оцінку відступу. В ній оператор обґрунтовує потребу тимчасово встановити в ІДД менш жорсткі нормативи ГДВ, ніж визначені у висновках НДТМ, та надає розрахунки та обґрунтування встановлення проміжних показників ГДВ та строків їхнього досягнення. Закон встановлює, що вимоги до оцінки відступу та показники критерію непропорційно високої вартості досягнення установкою ГДВ, визначених у висновках НДТМ, порівняно з перевагами для довкілля, а також методика розрахунку вартості досягнення установкою гранично допустимих викидів, визначених у висновках НДТМ, у співвідношенні з перевагами для довкілля затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Також важливо розуміти, що менш жорсткі ГДВ, встановлені у зв'язку із непропорційно високою вартістю впровадження НДТМ порівняно з перевагами для довкілля, не повинні перевищувати нормативів ГДВ, визначених у нормативах для спалювальних установок, установок спалювання відходів, установок сумісного спалювання відходів, установок та видів діяльності, в яких застосовуються органічні розчинники, та установок, що виробляють двоокис титану — тих чотирьох секторальних нормативів, прийняття яких на основі актів ЄС передбачено змінами до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ч. 4 ст. 13). Ці нормативи для відповідних секторів будуть базовою лінією, нижче

якої умови ІДД не можуть опускатися навіть у разі надання відступу.

Можливість здійснювати більші викиди у зв'язку із наданим відступом не є безстроковою. Навпаки, Закон встановлює, що відступ надається на строк здійснення конкретних заходів для досягнення ГДВ, визначених у висновках НДТМ, який не може перевищувати сім років з дня застосування відповідних висновків НДТМ. Строк наданого відступу не підлягає продовженню (*ч. 5 ст. 13*).

Іще однією умовою надання відступу є виконання екологічних, державних медико-санітарних нормативів та державних медико-санітарних правил. Якщо у разі надання відступу дозвільний орган не зможе забезпечити відповідність екологічним, державним медико-санітарним нормативам та державним медико-санітарним правилам, відступ не надається (*ч. 6 ст. 13*).

Інші обов'язки оператора під час експлуатації установки

5.1. Аварії та порушення робочого стану установки

Заходи, спрямовані на запобігання аваріям, обмеження і ліквідацію їхніх наслідків та захист людей і довкілля від їхнього впливу, здійснюються оператором установки в рамках роботи функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту відповідно до Кодексу цивільного захисту України та Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки». Водночас Закон покладає на операторів декілька додаткових зобов'язань у цій сфері. Зокрема, в разі виникнення аварії або порушення робочого стану установки, що може призвести до виникнення аварії, становить безпосередню небезпеку для життя і здоров'я людей або створює загрозу заподіяння шкоди довкіл्लю, оператор установки зобов'язаний негайно вчинити декілька дій.

Найперше, оператор установки зобов'язаний повідомити про настання аварії чи порушення робочого стану установки дозвільний орган, контролюючий орган, ОДА та органи місцевого самоврядування за місцезнаходженням установки (п. 1 ч. 1 ст. 18). По-друге, не чекаючи вказівок від держави, оператор установки зобов'язаний негайно вжити заходи для обмеження наслідків для довкілля та заходів для запобігання виникненню аварій у майбутньому (п. 2 ч. 1 ст. 18). Повідомлення оператора про аварію є підставою для проведення

перевірки установки контролюючим органом. За результатами такої перевірки контролюючий орган може визначити додаткові заходи, необхідні для обмеження наслідків аварії для довкілля або заходи для запобігання виникненню аварій у майбутньому, які оператор установки зобов'язаний невідкладно вжити (п. 3 ч. 1 ст. 18).

5.2. Моніторинг викидів

Під час експлуатації установки оператор зобов'язаний здійснювати моніторинг викидів з установки (в нас це часто називають виробничим контролем). В умовах ІДД обов'язково встановлюються вимоги до моніторингу викидів, на основі якого в подальшому оператор готує звіт про дотримання умов ІДД, а компетентні органи оцінюють відповідність фактичних викидів з установки встановленим в ІДД ГДВ. У кожному конкретному випадку методика, частота та порядок проведення оцінки результатів вимірювань для потреб моніторингу викидів визначає довільний орган в ІДД згідно із висновками НДТМ і екологічними нормативами (ст. 19).

Де це передбачено висновками НДТМ чи екологічними нормативами в умовах ІДД, визначаються вимоги щодо застосування автоматизованого обладнання для моніторингу викидів. Важливо, що всі чотири глави директиви про промислові викиди, які стосуються окремих секторів, а саме: спалювальних установок, установок для спалювання відходів, установок сумісного спалювання відходів, установок та видів діяльності, в яких застосовуються органічні розчинники, та установок, що виробляють двоокис титану, — вимагають автоматизованого обладнання моніторингу окремих речовин та параметрів.

До прикладу, нещодавно затверджені Технічні вимоги до експлуатації установок із спалювання відходів та установок із сумісного спалювання відходів (постанова КМУ від 1 березня 2024 р. № 229), хоча все ще не повністю транспонують

відповідні положення директиви про промислові викиди, вже вимагають удосконаленої системи контролю, а саме — застосування автоматичної системи для контролю ефективності горіння, запобігання викидам та/або зменшення їхнього обсягу, включаючи високоефективний моніторинг експлуатаційних параметрів, викидів та скидів для таких установок.

При цьому директива про промислові викиди (відповідна глава і додаток) вимагають на установках спалювання відходів та установок сумісного спалювання відходів (а) безперервні вимірювання таких речовин: NO_x, CO, загальний пил, TOC, HCl, HF, SO₂; (б) безперервні вимірювання таких параметрів процесу: температура біля внутрішньої стінки або в іншій репрезентативній точці камери згоряння, концентрація кисню, тиску, температури та вмісту водяної пари у відпрацьованому газі; (с) щонайменше два вимірювання важких металів, діоксинів і фуранів на рік; одне вимірювання принаймні кожні 3 місяці потрібно проводити протягом перших 12 місяців експлуатації.

Згідно із Законом результати моніторингу викидів, отримані з використанням автоматизованих систем вимірювання, будуть передаватися операторами установок до дозволяючого та контролюючого органів у режимі реального часу. Для цього на рівні уряду розробляється відповідний порядок. Відповідно до вимог законодавства ЄС (*ст. 24 директиви про промислові викиди, ст. 7 директиви про доступ до екологічної інформації*) компетентний орган забезпечуватиме громадськості доступ (в тому числі через Інтернет) до інформації про результати такого моніторингу.

5.3. Моніторинг забруднення земель та підземних вод

Під час експлуатації установки оператор зобов'язаний здійснювати моніторинг забруднення земель та підземних вод небезпечними речовинами, що можуть вивільнятися з уста-

новки. Розташування точок відбору проб, вимоги щодо методики, частоти та порядку проведення оцінки результатів вимірювань визначає довільний орган в ІДД згідно із висновками НДТМ та виходячи із базового звіту (див. розділ нижче) (*ч. 1 ст. 19 Закону*).

Згідно із Законом періодичний моніторинг забруднення підземних вод здійснюється не менше одного разу на п'ять років, моніторинг забруднення земель — не менше одного разу на 10 років, якщо він не ґрунтується на принципі систематичної оцінки ризику забруднення (*ч. 6 ст. 19 Закону*). При цьому важливо відмітити, що оновлена директива про промислові викиди (2024) вже скоротила ці строки до відповідно чотирьох років для моніторингу забруднення підземних вод і дев'яти років для моніторингу забруднення земель.

5.4. Дотримання умов ІДД та обов'язки в разі порушення умов

Оператор установки зобов'язаний не лише отримати ІДД, а в процесі експлуатації установки постійно забезпечувати дотримання його умов (*ч. 1 ст. 17 Закону*). У разі порушення умов ІДД, подібно до алгоритму дій підчас аварії, оператор установки зобов'язаний повідомити дозвільний та контролюючий органи протягом 24 годин, а також самостійно без вказівки з боку держави вжити заходи для забезпечення дотримання умов ІДД у найкоротший можливий строк (*ч. 2 ст. 17*).

Реагуючи на повідомлення оператора про порушення умов ІДД, дозвільний та контролюючий органи (за наслідками перевірки) можуть визначати додаткові заходи, необхідні для відновлення дотримання умов ІДД, які оператор установки зобов'язаний вжити у встановлені строки.

Якщо порушення умов ІДД становить безпосередню небезпеку для життя і здоров'я людей або створює загрозу заподіяння

шкоди довкіллю, оператор установки зобов'язаний тимчасово, до вжиття заходів, необхідних для відновлення дотримання умов ІДД, припинити експлуатацію установки (ч. 3 ст. 17).

5.5. Звітування операторів установок

Закон зобов'язує оператора реєструвати, обробляти та зберігати результати моніторингу викидів, моніторингу забруднення земель та підземних вод, а також надавати їх контролюючому органу для перевірки їхньої достовірності та контролю за дотриманням умов ІДД, і на їхній основі подавати дозвільному органу звіт оператора установки про дотримання умов ІДД (п. 6 ч. 6 ст. 10, ч. 1 ст. 17 та ч. 8 ст. 19).

Про дотримання умов ІДД оператор установки звітуватиметься за формою, затвердженою Міндовкіллям.

Важливо, що вимоги до контролю оператором установки за дотриманням ГДВ обов'язково встановлюються в ІДД шляхом або перенесення відповідних положень, або шляхом посилення на такі положення законодавства. Відповідні вимоги містяться у додатках до директиви про промислові викиди та у висновках НДТМ.

До прикладу, у Додатку 4, що стосується спалювальних установок, встановлено, що у разі безперервних вимірювань ГДВ, встановлені в цьому додатку, вважаються такими, що були дотримані, якщо оцінка результатів вимірювань показує, що виконано всі такі умови:

(а) жодне середньомісячне значення не перевищує встановлені ГДВ;

(б) жодне середньодобове значення не перевищує 110 % встановлених ГДВ;

(с) у випадках спалювальних установок, які складаються лише з котлів, які використовують вугілля із загальною номінальною тепловою потужністю нижче 50 МВт, жодне середньодобове значення не перевищує 150 % встановлених ГДВ;

(d) 95 % усіх середньогодинних значень протягом року не перевищують 200 % встановлених ГДВ.

Щодо нормативів ГДВ, не встановлених у висновках НДТМ та відповідних правилах технічної експлуатації, які транспонуватимуть відповідні розділи та додатки до директиви про промислові викиди, вимоги до визначення відповідності вмісту забруднюючих речовин у викидах установленим нормативам ГДВ містяться, до прикладу, в наказі Міндовкілля від 27.06.2006 № 309 «Про затвердження нормативів гранично-допустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел». На підставі таких вимог оператор установки у своєму звіті та контролюючий орган оцінюватимуть, чи викиди з установки за нормальних умов її експлуатації відповідають ГДВ, встановленим у дозволі.

Згідно із Законом, звіт оператора установки про дотримання умов ІДД подається один раз на рік, але у разі надання відступу дозвільний орган може зобов'язати подавати йому такий звіт частіше (*ч. 1 ст. 17*). Періодичність подання звіту визначається умовами ІДД (*п. 6 ч. 6 ст. 10*).

Примітно, що строк подання звіту оператора установки про дотримання умов ІДД збігається в часі із строком для подання звітності до Національного реєстру викидів та перенесення забруднювачів. Обидва звіти повинні бути подані не пізніше 31 березня року, наступного за звітним. Враховуючи, що практично усі установки (а із набранням чинності Регламенту ЄС 2024/1244 про портал промислових викидів — усі без винятку установки), які працюватимуть на підставі ІДД, підпадатимуть одночасно і під вимоги звітування до реєстру викидів та перенесення забруднювачів, таке узгодження термінів видається цілком логічним.

Припинення експлуатації установки та усунення забруднення

Новелою для українського законодавства є включення до Закону інструментів, покликаних забезпечити виконання оператором установки обов'язків із очищення спричиненого нею забруднення в разі припинення її експлуатації. Положення цієї статті (за єдиним винятком) не регулюють так званого історичного забруднення, в тому числі того, яке накопичилося від діючих на сьогоднішній день установок, але поширюватиметься на нове забруднення, спричинене ними після отримання ІДД, починаючи з 2025 року. Такими інструментами є базовий звіт, оцінка стану забруднення земель та підземних вод небезпечними речовинами на момент припинення експлуатації, перевірка дозвільним органом виконання заходів із очищення забруднення, та забезпечення виконання цих обов'язків у рішеннях про відкликання, визнання недійсним чи скасування ІДД. Водночас, якщо оператор установки не забезпечив виконання цих вимог, обов'язки та відповідальність за їхнє виконання покладаються на власника (власників) установки (ч. 1 ст. 25).

6.1. Базовий звіт та оцінка стану забруднення

Згідно із вимогами Закону, якщо діяльність установки включає використання, вироблення або вивільнення небезпечних речовин (як-от сировини, продукції, викидів чи відходів),

оператор установки, складає та разом із заявою про отримання ІДД (внесення змін до нього) подає до дозвільного органу базовий звіт (ч. 2 ст. 25).

Базовий звіт є документом, у якому фіксується стан земель та підземних вод з огляду на небезпечні речовини, які використовуються, виробляються або вивільняються установкою, на момент його складання. Робиться ця вправа для фіксації базової лінії та забезпечення можливості порівняння рівнів забруднення, що передували видачі ІДД, та його рівнів на момент припинення експлуатації установки й відповідно визначення обсягів обов'язків оператора із усунення забруднення (ч. 3 ст. 25).

У разі, якщо оператор вирішує остаточно припинити експлуатацію установки і використовувати промисловий майданчик для провадження інших видів діяльності або продати весь чи частину промислового майданчика для наступного використання, не пов'язаного із експлуатацією установки, він зобов'язаний провести оцінку стану забруднення земель та підземних вод небезпечними речовинами, що використовуються, виробляються або вивільняються установкою, стан забруднення якими був зафіксований у базовому звіті (ч. 4 ст. 25).

Закон передбачає, що детальні вимоги до форми та змісту базового звіту та оцінки стану забруднення земель та підземних вод, а також перелік небезпечних речовин та методика оцінювання стану забруднення земель та підземних вод для потреб базового звіту та оцінки стану забруднення будуть затверджені Міндовкіллям (ч. 3 ст. 25).

6.2. Обов'язки з усунення забруднення промислового майданчика

Закон передбачає, що у разі, якщо установка спричинила збільшення забруднення порівняно із станом, визначеним у базовому звіті, оператор установки зобов'язаний вжити заходів

із усунення забруднення та повернення промислового майданчика до стану, зазначеного в базовому звіті (ч. 4 ст. 25).

Якщо ж на момент припинення експлуатації установки забруднення у межах промислового майданчика становить загрозу життю і здоров'ю людей або довкіллю внаслідок, у тому числі, діяльності, яка провадилася на установці до отримання ІДД, оператор установки зобов'язаний вжити заходів, спрямованих на усунення, обмеження, ізолювання або зменшення такого забруднення, для того щоб промисловий майданчик припинив становити таку загрозу. Саме це положення зобов'язує оператора вжити заходів щодо історичного забруднення, але такий обов'язок виникає лише в ситуації значного забруднення, яке становить загрозу життю і здоров'ю людей або довкіллю. При визначенні обсягів обов'язків оператора у цьому випадку враховується стан промислового майданчика, зазначений у заяві про отримання ІДД (внесення змін до нього) та його поточне та майбутнє дозволене використання (ч. 5 ст. 25). Аналогічні вимоги застосовуються і в ситуації, коли від оператора на момент отримання ІДД не вимагалось складання базового звіту (ч. 6 ст. 25).

Про вжиті заходи, передбачені у трьох описаних вище ситуаціях, оператор установки повідомляє контролюючий орган. На підставі такого повідомлення контролюючий орган проводить перевірку (обстеження) промислового майданчика на предмет вжиття заходів з усунення забруднення до відповідних рівнів та передає складені ним документи дозвольному органу (ч. 7 ст. 25).

Важливо, що Закон вимагає забезпечити виконання обов'язків із оцінки стану забруднення та його усунення у рішеннях про відкликання (ч. 6 ст. 24), визнання недійсним чи скасування ІДД (ч. 4 ст. 27), якщо такі рішення приймають до повного виконання цих обов'язків оператором установки.

Особливості державного контролю за дотриманням умов ІДД

Закон передбачає здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням умов ІДД операторами установок. Такий контроль здійснюється контролюючим органом — Державною екологічною інспекцією України — в порядку, визначеному Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», з урахуванням особливостей, визначених цим Законом (ст. 20). І особливості дійсно є.

Зокрема, важливо відмітити, що на відміну від рамкового закону про нагляд (контроль) предметом перевірки за Законом є установка, а не вся господарська діяльність суб'єкта господарювання, чи навіть вся його діяльність у межах одного промислового майданчика чи об'єкта. Більше того, якщо оператор отримав ІДД на дві і більше установок, то кожна із таких установок є предметом окремої перевірки щодо дотримання оператором умов ІДД, встановлених для такої установки.

7.1. Регулярні перевірки

Особливими у порівнянні із рамковим законом про нагляд (контроль) є підстави, періодичність та предмет перевірок установок.

Закон передбачає проведення регулярних перевірок на предмет дотримання умов ІДД усіх установок, які працюють на підставі ІДД. Періодичність проведення таких перевірок визначається на основі систематичного оцінювання ризиків для довкілля, яка здійснюватиметься на основі критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності на підставі ІДД, які будуть затверджені Кабінетом Міністрів України. До того ж уже на рівні Закону встановлено, що систематичне оцінювання ризиків для довкілля враховує: 1) потенційний та фактичний негативний вплив установки на життя і здоров'я людей та довкілля, включаючи рівні та види викидів, чутливість місцевого довкілля та ризик виникнення аварій; 2) практику дотримання (недотримання) оператором установки умов ІДД. Також у відповідності до вимог директиви про промислові викиди Закон закріпив, що для установок з найвищим рівнем ризику перевірки проводяться не рідше одного разу на рік, а для установок з найнижчим рівнем ризику — не рідше одного разу на 3 роки.

Для організації проведення регулярних перевірок дозвільний орган щоквартально оновлює і надсилає дозвільному органу через засоби Реєстру перелік установок, що підлягають перевірці на предмет дотримання умов ІДД. Такі переліки включатимуть всі установки, на які видано ІДД, і міститимуть щодо кожної установки, окрім інших даних, періодичність проведення перевірок щодо такої установки. Первинно ступінь ризику для довкілля щодо конкретної установки визначатиметься дозвільним органом на підставі її впливу на життя і здоров'я людей та довкілля; в процесі експлуатації установки на ступінь ризику та відповідно частоту перевірок впливатиме також і дисциплінованість оператора у виконанні умов ІДД. Так, установки із первинно найвищим ступенем ризику в разі сумнісного виконання умов ІДД можуть перейти у нижчу категорію і перевірятися не кожного року. І навпаки, установка із найнижчим рівнем ризику, оператор якої систематично не виконує умов ІДД, поступово переходитиме до категорій вищого рівня.

Закон передбачає, що перевірка дотримання оператором установки умов ІДД здійснюється з обов'язковим виїздом контролюючого органу на об'єкт (ч. 4 ст. 20).

7.2. Нерегулярні перевірки

Окрім регулярних перевірок усіх установок на предмет дотримання ІДД, які проводяться постійно із певною періодичністю, Закон також передбачає підстави, за яких контролюючий орган проводить нерегулярні перевірки та визначає їхній предмет. Зокрема, контролюючий орган проводить перевірку установки на підставі:

1) звернення щодо порушення природоохоронного законодавства внаслідок діяльності установки, яке надійшло від:

- а) громадськості,
- б) народних депутатів України,
- г) органів місцевого самоврядування відповідних територіальних громад, які можуть зазнати впливу внаслідок діяльності установки,
- д) ОДА за місцезнаходженням установки (ч. 5 ст. 20).

2) інформації, отриманої від дозвільного органу, про необхідність проведення перевірки з метою обстеження установки та промислового майданчику на предмет відповідності їх фактичного стану інформації, що міститься в документах, поданих оператором установки для отримання ІДД (абз. 3 ч. 3 ст. 7).

3) порушення умов ІДД, яке вбачається із повідомлення оператора установки про порушення умов ІДД або із звіту оператора установки про дотримання умов ІДД, що є підставою для проведення перевірки для визначення заходів, необхідних для відновлення дотримання умов ІДД (ст. 17).

4) повідомлення оператора установки про аварію або порушення робочого стану установки, що може призвести до

виникнення аварій, що є підставою для проведення перевірки для визначення заходів, необхідних для обмеження наслідків для довкілля та для запобігання виникненню аварій у майбутньому (ст. 18).

5) порушення умов ІДД, виявлене під час перевірки (повторна перевірка на предмет усунення виявлених порушень проводиться протягом шести місяців після завершення первинної перевірки) (ч. 4 ст. 20).

6) повідомлення оператора установки про вжиті заходи із проведення оцінки стану забруднення земель та підземних вод небезпечними речовинами та усунення забруднення (контролюючий орган проводить перевірку (обстеження) промислового майданчика на предмет дотримання вимог, пов'язаних із припинення експлуатації установки та/або використання промислового майданчика (ч. 7 ст. 25).

Водночас порядок, тривалість, оформлення результатів та вжиття заходів реагування за результатами проведених заходів державного нагляду (контролю) залишаються стандартними, як вони визначені Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». За результатами перевірки установки контролюючий орган складає акт, а для усунення виявлених порушень — видає припис, розпорядження або інший розпорядчий документ із зазначенням строку для їхнього усунення (ч. 6 ст. 25).

Закон зобов'язує контролюючий орган у межах своєї компетенції вживати усіх заходів для забезпечення дотримання оператором установки умов ІДД (ч. 7 ст. 20). Це включає в тому числі і звернення контролюючого органу до дозвільного органу у разі виявлення підстав для відкликання ІДД. Зокрема, контролюючий орган сигналізуватиме дозвільному про наявність таких підстав для відкликання ІДД:

- вчинення протягом одного року двох і більше незаконних перешкоджань проведенню перевірки (п. 3 ч. 1 ст. 24);

- впровадження змін у характері чи функціонуванні установки або її розширення, які вимагають внесення змін до ІДД, без внесення таких змін (п. 5 ч. 1 ст. 24);
- не здійснення провадження діяльності, на яку отримано ІДД протягом встановлених строків (п. 7 ч. 1 ст. 24);
- порушення оператором установки ІДД або його умов після спливу строку на їхнє усунення, встановленому у приписі, розпорядженні або іншому розпорядчому документі контролюючого органу (п. 8 ч. 1 ст. 24).

Відповідальність за порушення

Прийнятий Закон не регулює питання юридичної відповідальності за порушення у сфері інтегрованого запобігання та контролю промислового забруднення. Частково це питання врегульовано Кримінальним кодексом України, а до Кодексу України про адміністративні правопорушення очікуються окремі зміни у цій сфері.

Водночас в цілому національна правова система внаслідок системних відмінностей від законодавства країн ЄС на сьогодні не здатна виконати вимогу про встановлення ефективних, пропорційних та стримуючих санкцій за порушення у сфері запобігання і контролю промислового забруднення. Йдеться, насамперед, про незастосування національним правом адміністративно-господарських санкцій та заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб, за екологічні правопорушення.

Вбачається, що питання юридичної відповідальності за порушення у сфері запобігання і контролю промислового забруднення буде комплексно вирішено в процесі реформи у сфері юридичної відповідальності за екологічні правопорушення, обумовленої необхідністю транспонувати Директиву 2024/1203 про захист довкілля за допомогою кримінального права. Також важливо буде врахувати оновлення від 2024 року до Директиви 2010/75 про промислові викиди, які суттєво розширили положення про відповідальність операторів та відшкодування шкоди, спричиненої експлуатацією установок.

Відкликання, визнання недійсним та оскарження ІДД

9.1. Підстави та порядок відкликання ІДД

У відповідності до нового Закону України «Про адміністративну процедуру» на заміну раніше існуючого механізму анулювання дозвільних документів Закон запроваджує можливість відкликання ІДД дозвільним органом та детально регламентує цю процедуру. Згідно із Законом України «Про адміністративну процедуру» правомірний адміністративний акт може бути відкликаним і на користь, і на шкоду особі, якої він стосується.

Відкликанням ІДД на користь оператора установки є його відкликання за заявою оператора установки (наприклад, в разі зниження обсягів виробництва установки нижче порогових значень, що вимагають ІДД), а також в разі припинення експлуатації установки (*н.п. 1–2 ч. 1 ст. 24 Закону*).

Усі інші підстави відкликання ІДД є ситуаціями відкликання адміністративного акта на шкоду оператору. Йдеться про відкликання ІДД з таких підстав (*н.п. 3–8 ч. 1 ст. 24 Закону*):

1) вчинення протягом одного року двох і більше незаконних перешкоджань проведенню контролюючим органом перевірки установки (незаконність перешкоджань має бути встановлена рішенням суду, яке набрало законної сили);

2) невиконання оператором установки вимоги дозвільного органу щодо внесення змін до інтегрованого довіклілевого дозволу в процедурі перегляду та оновлення його умов;

3) впровадження змін у характері чи функціонуванні установки або її розширення, які вимагають внесення змін до ІДД, до внесення таких змін (виявлені під час перевірок, проведених контролюючим органом, або дозвільним органом за результатами аналізу звіту оператора установки про дотримання умов ІДД);

4) застосування санкцій до власника установки, оператора установки або осіб, які перебувають під їхнім контролем (йдеться про спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції), передбачені Законом України «Про санкції»);

5) якщо провадження діяльності, на яку отримано ІДД, не розпочато протягом визначеного строку (зокрема, якщо діяльність не розпочато протягом чотирьох років із дати, визначеної в дозволі, або, якщо така дата не зазначена, — протягом двох років із дати введення установки в експлуатацію);

6) порушення оператором установки вимог ІДД чи його умов, щодо яких було видано припис, розпорядження або інший розпорядчий документ із встановленням строку для усунення порушень.

Порядок відкликання ІДД регламентується Законом України «Про адміністративну процедуру» із врахуванням особливостей, визначених Законом, і має такі етапи (ч.ч. 3–6 ст. 24 Закону):

- ініціювання відкликання та прийняття дозвільним органом рішення про початок адміністративного провадження з відкликання ІДД;
- дослідження обставин справи та збирання доказів — подання оператором установки заперечень, пояснень, додаткової інформації, проведення узгоджувальної наради;
- прийняття рішення — про відкликання ІДД або ж закриття адміністративного провадження без відкликання ІДД та оприлюднення прийнятого рішення у Реєстрі.

Стаття 24 Закону визначає, хто може ініціювати відкликання ІДД, а також встановлює порядок і строки прийняття відповідних рішень. Право ініціювати відкликання ІДД мають

дозвільний орган і оператор установки (ч. 1 ст. 24 Закону). В разі отримання відповідної заяви від оператора установки дозвільний орган у той самий чи на наступний робочий день приймає рішення про початок адміністративного провадження з відкликання ІДД. За власної ініціативи дозвільний орган ініціює відкликання тоді, коли вбачає для цього підстави і Закон у цьому випадку строків не регулює. Разом з тим, дозвільний орган може ініціювати відкликання ІДД і за зверненням компетентних органів (наприклад, державної екологічної інспекції), інших органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування або громадськості (ч. 3 ст. 24 Закону). Для аналізу звернень зацікавлених сторін і прийняття рішення про початок адміністративного провадження з відкликання ІДД дозвільний орган має 20 робочих днів.

У разі відкликання ІДД на шкоду оператору установки останній має 10 робочих днів з дня оприлюднення рішення про початок адміністративного провадження на подачу заперечень, пояснень та будь-якої додаткової інформації, а також вимоги про проведення узгоджувальної наради. Відповідно до статті 28 Закону України «Про адміністративну процедуру», учасник адміністративного провадження має право бути заслуханими адміністративним органом з питань, що є предметом адміністративного провадження, до прийняття адміністративного акта. Для реалізації цього ж права на вимогу оператора установки може скликатися узгоджувальна нарада.

Порядок проведення узгоджувальної наради, що затверджуватиметься на рівні Кабінету Міністрів України, деталізуватиме процедуру скликання та проведення узгоджувальної наради в адміністративному провадженні з відкликання ІДД, а також участі різних зацікавлених сторін у ній.

Розглянувши всі документи та з'ясувавши всі обставини у строк, що не перевищує 10 робочих днів з дня отримання заперечень та пояснень від оператора установки, або у строк, що не перевищує п'яти робочих днів з дня проведення узгоджувальної наради (в разі її проведення) дозвільний орган

ухвалює рішення про відкликання ІДД або про закриття адміністративного провадження з відкликання ІДД, в разі не підтвердження підстав для його відкликання, передбачених Законом. Рішення повинно бути вмотивованим і містити інформацію про порядок його оскарження. Прийняте рішення оприлюднюється в Реєстрі.

У рішенні про відкликання ІДД, як і в усіх інших рішеннях, що тягнуть за собою втрату чинності чи скасування ІДД, вирішується питання про забезпечення виконання оператором установки обов'язків щодо усунення забруднення промислового майданчика небезпечними речовинами (ч. 6 ст. 24 Закону).

9.2. Визнання ІДД недійсним

Відповідно до статті 89 Закону України «Про адміністративну процедуру» недійсним може бути визнаний протиправний адміністративний акт. Згідно із Законом, дозвільний орган визнає ІДД недійсним у разі (1) надання оператором установи в заяві про отримання ІДД (внесення змін до нього) недостовірної інформації або (2) подання ним недійсних документів, (3) з інших підстав, передбачених Законом України «Про адміністративну процедуру».

Важливо відмітити, що Закон України «Про адміністративну процедуру» не передбачає переліку підстав визнання адміністративного акта недійсним. До того ж частина 2 статті 87 Закону України «Про адміністративну процедуру» визначає ознаки протиправності адміністративного акта, які очевидно можуть бути підставами для визнання адміністративного акта недійсним. Зокрема, йдеться про прийняття акта адміністративним органом, що не мав на це повноважень або використав дискреційні повноваження незаконно; невідповідність адміністративного акта положенням закону щодо його форми та змісту; порушення норм матеріального права;

невідповідність принципам адміністративної процедури. Закон не встановлює спеціальних положень щодо порядку визнання недійсним ІДД, і відсилає у цьому аспекті до загальних положень Закону України «Про адміністративну процедуру».

У рішенні про визнання ІДД недійсним, як і в усіх інших рішеннях, що тягнуть за собою втрату чинності чи скасування ІДД, вирішується питання про забезпечення виконання оператором установки обов'язків щодо усунення забруднення промислового майданчика небезпечними речовинами (ч. 4 ст. 27 Закону).

9.3. Адміністративне та судове оскарження ІДД

ІДД, як і будь-який адміністративний акт, може бути предметом адміністративного оскарження відповідно до положень Закону України «Про адміністративну процедуру» та судового оскарження відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України. Важливою особливістю оскарження ІДД у порівнянні із загальними правилами оскарження адміністративних актів є законодавче закріплення права на його оскарження за будь-якою фізичною чи юридичною особою, без прив'язки до порушення її прав, свобод чи законних інтересів (ч. 2 ст. 27 Закону). Це зокрема означає, що оскаржити ІДД може будь-яка фізична особа, громадська чи інша неурядова організація, при цьому навіть та, яка попередньо не брала участі у процедурі видачі оскаржуваного ІДД.

Згідно із ст. 80 Закону України «Про адміністративну процедуру» ІДД (як і відмова у його видачі) може бути оскаржений оператором установки до дозвільного органу в порядку адміністративного оскарження протягом 30 календарних днів з дня доведення ІДД (рішення про відмову) до відома оператора установки засобами Реєстру. Аналогічний строк буде застосовуватися і до інших осіб у разі, якщо Реєстр забезпечуватиме оприлюднення повних тестів ІДД на своєму

порталі у загальному відкритому доступі. Інакше цей строк буде рахуватися з дня доведення ІДД до відома такої особи, наприклад, за її запитом.

Оскільки дозвільний орган у процедурі видачі ІДД є адміністративним органом найвищого рівня для цілей адміністративного оскарження, дозвільний орган утворює комісію для розгляду скарг (ч. 3 ст. 27 Закону). Згідно із ст. 79 Закону України «Про адміністративну процедуру», до складу комісії з розгляду скарг, крім посадових осіб адміністративного органу, можуть бути включені представники інститутів громадянського суспільства. Із врахуванням висновків комісії остаточне рішення за скаргою приймає відповідний адміністративний орган.

Важливо підкреслити, що подання скарги за клопотанням скаржника зупиняє дію адміністративного акта на строк адміністративного оскарження (ч. 4 ст. 83 Закону України «Про адміністративну процедуру»). Тобто, поки іде розгляд такої скарги, оператор не матиме законних підстав експлуатувати установку.

У судовому порядку ІДД (як і відмова у його видачі) може бути оскаржений оператором установки протягом шести місяців з дня доведення такого акта до відома оператора установки засобами Реєстру (ст. 15 Закону, ст. 133 Кодексу адміністративного судочинства України). Аналогічний строк буде застосовуватися і до інших осіб в разі, якщо Реєстр забезпечуватиме оприлюднення повних текстів ІДД на своєму порталі у загальному відкритому доступі. Інакше цей строк буде рахуватися з дня, коли особа дізналася зміст ІДД, наприклад, за її запитом.

Згідно із Кодексом адміністративного судочинства України оскарження рішень суб'єктів владних повноважень здійснюється до адміністративного суду. Відповідно до ч. 4 ст. 150 Кодексу адміністративного судочинства України подання позову, а також відкриття провадження в адміністративній справі не зупиняють дію оскаржуваного ІДД (відмови), якщо суд не застосував відповідні заходи забезпечення позову.

Перелік видів діяльності, провадження яких вимагає отримання інтегрованого довкілцевого дозволу

Енергетика

- 1) спалювання палива в установках із загальною номінальною споживаною тепловою потужністю 50 МВт або більше;
- 2) переробка нафти і газу;
- 3) виробництво коксу;
- 4) газифікація або зрідження:
 - вугілля;
 - інших видів палива в установках із загальною номінальною споживаною тепловою потужністю 20 МВт або більше;

Виробництво та обробка металів

- 5) випалювання або агломерація металевих руд (у тому числі сульфідної руди);
- 6) виробництво чавуну або сталі (первинне або переплав), у тому числі безперервний розлив, продуктивністю понад 2,5 тонни на годину;
- 7) обробка чорних металів:
 - на станах гарячої прокатки продуктивністю по необробленій сталі понад 20 тонн на годину;
 - ковальсько-пресове виробництво з енергією удару понад 50 кДж на молот та тепловою потужністю понад 20 МВт;
 - нанесення захисних покриттів розплавленим металом продуктивністю по необробленій сталі понад 2 тонни на годину;

- 8) лиття чорних металів продуктивністю понад 20 тонн на добу;
- 9) обробка кольорових металів:
- виробництво кольорових металів з руди, концентратів або вторинної сировини з використанням металургійного, хімічного або електролітичного процесу;
 - переплав кольорових металів або їх сплавів, у тому числі продуктів відновлення, та лиття плавильною продуктивністю понад 4 тонни на добу свинцю та кадмію або понад 20 тонн на добу всіх інших металів;
- 10) обробка поверхонь металів і пластичних матеріалів з використанням електролітичного або хімічного процесу у ваннах загальним об'ємом понад 30 кубічних метрів;

Промисловість з переробки мінеральної сировини

- 11) виробництво цементу, вапна та оксиду магнію:
- виробництво цементного клінкеру в обертових випалювальних печах продуктивністю понад 500 тонн на добу або в інших печах продуктивністю понад 50 тонн на добу;
 - виробництво вапна в обсязі, що перевищує 50 тонн на добу;
 - виробництво оксиду магнію в печах продуктивністю понад 50 тонн на добу;
- 12) виробництво скла, у тому числі скловолокна, плавильною продуктивністю понад 20 тонн на добу;
- 13) виплавка мінеральних речовин, у тому числі виробництво мінеральних волокон, плавильною продуктивністю понад 20 тонн на добу;
- 14) виробництво керамічних виробів шляхом випалювання, у тому числі черепиці для покрівлі, цегли, вогнетривкої цегли, керамічної плитки, кам'яної кераміки або порцелянових виробів, продуктивністю понад 75 тонн на добу та/або з об'ємом печей понад 4 кубічних метри і щільністю садки випалювальної печі понад 300 кілограмів на кубічний метр;

Хімічна промисловість

15) виробництво органічних хімічних речовин, таких як:

- вуглеводні (лінійні та циклічні, насичені та ненасичені, аліфатичні або ароматичні);
- вуглеводні, що містять кисень (спирти, альдегіди, кетони, карбонові кислоти, складні ефіри, ацетати, прості ефіри, перекиси, епоксидні смоли);
- вуглеводні, що містять сірку;
- вуглеводні, що містять азот (аміни, аміди, сполуки азоту, нітросполуки та сполуки нітратів, нітрили, ціанати, ізоціанати);
- вуглеводні, що містять фосфор;
- вуглеводні із вмістом галогенів;
- органометалічні сполуки;
- пластичні матеріали (полімери, синтетичні волокна та волокна на базі целюлози);
- синтетичний каучук;
- барвники та пігменти;
- поверхнево-активні речовини та сурфактанти;

16) виробництво неорганічних хімічних речовин, таких як:

- гази (аміак, хлор та хлористий водень, фтор або фтористий водень, оксиди вуглецю, сполуки сірки, оксиди азоту, водень, діоксид сірки, хлорокис вуглецю);
- кислоти (хромово кислота, фтористоводнева кислота, фосфорна кислота, азотна кислота, хлористоводнева кислота, сірчана кислота, олеум, сірчиста кислота);
- луги (гідроокис амонію, гідроокис калію, гідроокис натрію);
- солі (хлористий амоній, хлорнуватокислый калій, вуглекислий калій, вуглекислий натрій, перборат, азотнокисле срібло);
- неметали, оксиди металів або інші неорганічні сполуки (карбід кальцію, кремній, карбід кремнію);

17) виробництво фосфорних, азотних та калійних мінеральних добрив (прості та складні добрива);

- 18) виробництво продуктів для рослинництва та біоцидів;
- 19) виробництво фармацевтичних продуктів, у тому числі прекурсорів;
- 20) виробництво вибухівки/вибухових матеріалів;

Управління відходами

- 21) видалення або відновлення небезпечних відходів продуктивністю понад 10 тонн на добу, що здійснюється одним або декількома з таких методів:
 - біологічне оброблення;
 - фізико-хімічне оброблення;
 - подрібнення або змішування до початку будь-якої з операцій, зазначених у цьому пункті та у пункті 22 цього Переліку;
 - перепакування до початку будь-якої з операцій, зазначених у цьому пункті та у пункті 22 цього Переліку;
 - регенерація розчинника;
 - рециклінг/регенерація неорганічних матеріалів, які не є металами або металовмісними сполуками;
 - регенерація кислот або лугів;
 - відновлення компонентів, що використовуються для зменшення забруднення;
 - відновлення компонентів каталізаторів;
 - повторна перегонка нафтопродуктів чи інше повторне їх використання;
 - розміщення у відстійниках;
- 22) видалення або відновлення відходів в установках спалювання відходів або установках сумісного спалювання відходів:
 - відходів, що не є небезпечними, — в установках продуктивністю понад 3 тонни на годину;
 - небезпечних відходів — в установках продуктивністю понад 10 тонн на добу;

- 23) видалення відходів, що не є небезпечними, продуктивністю понад 50 тонн на добу, яке здійснюється одним або декількома з таких методів (крім очищення стічних вод):
- біологічне оброблення;
 - фізико-хімічне оброблення;
 - попереднє оброблення відходів перед спалюванням або сумісним спалюванням;
 - оброблення шлаку і золи;
 - оброблення в подрібнювачах металевих відходів, у тому числі відходів електричного та електронного обладнання, а також транспортних засобів, у яких закінчився строк експлуатації, та їх компонентів;
- 24) відновлення або поєднання відновлення та видалення відходів, які не є небезпечними, продуктивністю понад 75 тонн на добу, що здійснюється одним або декількома з таких методів (крім очищення стічних вод):
- біологічне оброблення;
 - попереднє оброблення відходів перед спалюванням або сумісним спалюванням;
 - оброблення шлаку і золи;
 - оброблення в подрібнювачах металевих відходів, у тому числі відходів електричного та електронного обладнання, а також транспортних засобів, у яких закінчився строк експлуатації, та їх компонентів;
 - у разі використання лише анаеробного розкладання відходів продуктивністю понад 100 тонн на добу;
- 25) полігони, що приймають понад 10 тонн відходів на добу, або загальною місткістю понад 25 тисяч тонн, крім полігонів для інертних відходів;
- 26) тимчасове зберігання небезпечних відходів, яке не включено до пункту 25 цього Переліку, загальною місткістю понад 50 тонн, перед провадженням будь-якого з видів діяльності, зазначених у пунктах 21, 22, 25 і 27 цього Переліку, крім тимчасового зберігання небезпечних відходів за місцем їх утворення;

27) зберігання небезпечних відходів у підземних сховищах місткістю понад 50 тонн;

Інші види діяльності

28) виробництво і переробка на промислових установках:

- целюлози з деревини або аналогічних волокнистих матеріалів;
- паперу або картону продуктивністю понад 20 тонн на добу;
- одного або декількох видів деревних плит з орієнтовано-стружкової плити (ОСП), деревинно-стружкової плити (ДСП) або картону продуктивністю понад 600 кубічних метрів на добу;

29) попереднє оброблення (у тому числі промивання, відбілювання, мерсеризація) або фарбування текстильних волокон або текстилю продуктивністю понад 10 тонн на добу;

30) виробництво дубленої шкіри та хутра продуктивністю понад 12 тонн готової продукції на добу;

31) експлуатація скотобоєнь продуктивністю понад 50 тонн туш на добу;

32) оброблення та перероблення, крім пакування, таких видів сировини (попередньо обробленої або необробленої, призначеної для виробництва харчових продуктів або корму з):

- сировини тваринного походження (крім молока) продуктивністю понад 75 тонн готової продукції на добу;
- сировини рослинного походження продуктивністю понад 300 тонн готової продукції на добу або 600 тонн готової продукції на добу, якщо установка експлуатується протягом періоду, що не перевищує 90 послідовних днів за будь-який рік;
- сировини тваринного та рослинного походження у комбінованих і в окремих продуктах продуктивністю готової продукції понад:

- 75 тонн на добу, якщо частка сировини тваринного походження у готовій продукції дорівнює 10 або більше відсотків маси;
 - в усіх інших випадках — з розрахунку $[300 - (22,5 \times A)]$ тонн на добу, де «А» — частка сировини тваринного походження у готовій продукції, що дорівнює від 0 до 10 відсотків маси;
- 33) оброблення та перероблення молока, за умови прийому понад 200 тонн молока на добу (середнє значення за рік);
- 34) видалення або утилізація туш тварин або відходів тваринництва продуктивністю переробки понад 10 тонн на добу;
- 35) інтенсивне вирощування птиці та свиней:
- понад 40000 місць для птиці;
 - понад 2000 місць для свиней (масою понад 30 кілограмів) або понад 750 місць для свиноматок;
- 36) поверхнева обробка речовин, предметів та продуктів із застосуванням органічних розчинників, у тому числі для апретування, друку, нанесення покриття, знежирення, надання водонепроникності, ґрунтовки, фарбування, очистки або просочення, продуктивністю понад 150 кілограмів на годину або понад 200 тонн на рік;
- 37) виробництво вуглецю (із коксу) або електрографіту шляхом спалювання та графітизації;
- 38) уловлювання вуглекислого газу із джерел, зазначених у цьому Переліку, з метою підземного зберігання;
- 39) оброблення деревини та виробів з деревини захисними засобами продуктивністю понад 75 кубічних метрів на добу, крім оброблення виключно для захисту від синяви;
- 40) очищення зворотних вод, що утворюються установками, зазначеними в цьому Переліку, крім стічних вод, очищення яких здійснюється системами централізованого водовідведення.

Порогові значення, наведені у цьому Переліку, означають виробничу потужність або продуктивність виробництва.

Якщо на одній установці провадяться декілька видів діяльності (експлуатується декілька видів технологічного устаткування), що відповідають опису одного виду діяльності, для якого визначене порогове значення цим Переліком, виробничі потужності або продуктивність виробництва таких видів діяльності (технологічного устаткування) додаються. Для видів діяльності, пов'язаних з операціями у сфері управління відходами, такі розрахунки застосовуються до видів діяльності (технологічного устаткування), зазначених у пунктах 21, 23 і 24 цього Переліку.

Термін «Виробництво» для видів діяльності у межах категорії «Хімічна промисловість» означає виробництво за допомогою хімічної або біологічної обробки речовин або груп речовин, зазначених у пунктах 15–20 цього Переліку.

Пункт 32 не застосовується, якщо як сировина використовується виключно молоко. Для цілей цього пункту маса упаковки не включається до кінцевої маси готової продукції.

Перелік нормативно-правових актів, прийнятих (або таких, що розробляються) на виконання Закону

- постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2025 р. № 72 «Про затвердження Порядку розроблення, затвердження висновків найкращих доступних технологій та методів управління, залучення інших органів виконавчої влади до їх розроблення та інформування про них, а також оприлюднення довідкових референтних документів з найкращих доступних технологій та методів управління (BREFs)»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2025 р. № 89 «Про затвердження Порядку проведення узгоджувальної наради щодо видачі інтегрованого довкіллевого дозволу»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2025 р. № 194 «Про затвердження Порядку організації та проведення громадських слухань у процесі видачі (внесення змін до) інтегрованого довкіллевого дозволу»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2025 р. № 752 «Про затвердження Порядку проведення транскордонних консультацій»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 02 липня 2025 р. № 780 «Про затвердження вимог до форми і змісту заяви про отримання інтегрованого довкіллевого дозволу (внесення змін до нього)»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 15 липня 2025 р. № 884 «Про затвердження вимог до змісту та форми інтегрованого довкіллевого дозволу»;

- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку створення, функціонування, ведення Єдиного державного реєстру інтегрованих довірливих дозволів»;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Вимог до розроблення, форми та змісту оцінки відступу та показників критерію непропорційно високої вартості досягнення установкою гранично допустимих викидів, визначених у висновках найкращих доступних технологій та методів управління, порівняно з перевагами для довкілля, а також методики розрахунку вартості досягнення установкою гранично допустимих викидів, визначених у висновках найкращих доступних технологій та методів управління, у співвідношенні з перевагами для довкілля»;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку передачі результатів моніторингу викидів в режимі реального часу»;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України» для приведення актів Кабінету Міністрів України у відповідність із Законом «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення»;
- наказ Міндовкілля № 488 від 11.03.2025 «Про затвердження вимог до змісту та форми звіту про громадське обговорення у процесі видачі інтегрованого довірливого дозволу (внесення змін до нього)»;
- наказ Міндовкілля «Про затвердження вимог до змісту та форми базового звіту, оцінки стану забруднення земель та підземних вод та методики оцінки стану забруднення земель та підземних вод»;
- наказ Міндовкілля «Про затвердження вимог до змісту та форми звіту оператора установки про дотримання умов інтегрованого довірливого дозволу».

———— нотатки ————

Науково-популярне видання

Єлизавета Алексєєва, Ольга Мелень-Забрамна,
Юлія Францішкевич-Вирста

**ПОПУЛЯРНИЙ КОМЕНТАР ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ІНТЕГРОВАНЕ ЗАПОБІГАННЯ ТА
КОНТРОЛЬ ПРОМИСЛОВОГО ЗАБРУДНЕННЯ»**

За загальною редакцією *Олени Кравченко,*
Єлизавети Алексєєвої

Технічний редактор *Олена Кравченко*

Комп'ютерна верстка *Маріанни Кук*

Обкладинка розроблена з використанням ресурсів freepik.com

Підписано до друку 31.07.2025. Формат 60 × 84/16.
Гарнітура PT Serif. Папір офсетний. Друк цифровий.
Умовн. друк. арк. 4,41. Обл. вид. арк. 2,86.
Наклад 200 прим. Зам. № 3109

ВИДАВНИЦТВО
ТзОВ «Компанія “Манускрипт”»
вул. Руська, 16/3, м. Львів, 79008,
тел.: (032) 235-60-00

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 3628 від 19.11.2009 р.

epl.org.ua

ISBN 978-617-8364-27-4

9 786178 364274